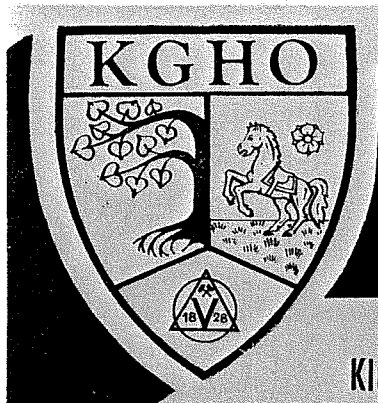

ZPRAVODAJ

Klub genealogů a heraldiků Ostrava při Domu kultury pracujících VŽSKG

Číslo

11

Obsah:

Jiří Stibor: Eichendorfové	Str. 47
František Šustek: Keramická deska se znaky majitelů statku Spálova z roku 1594	56
Karel Hrbáček — Vladimír Kejla: Nově objevený náhrobek v Dolním Benešově	61
Do Vaší knihovny	63
Představujeme heraldické kreslíře	63
Jiří Hanáček: Příloha — Vešli do historie	

Adresy autorů:

Jiří Stibor, Mitušova 63, 705 00 Ostrava 3
František Šustek, 742 37 Spálov č. 21
Karel Hrbáček, Zednická 948, 708 00 Ostrava 8.
Vladimír Kejla, Dr. Vrbenského 11, 701 00 Ostrava 1
Jiří Hanáček, Fišova 19, 602 00 Brno

ZPRAVODAJ vydává Klub genealogů a heraldiků Ostrava při DKP Vítkovic. Řídí PhDr. Karel Müller s redakční radou. Zodpovědný redaktor: Vladimír Kejla. Grafická úprava: Petr Pavliňák. Veškeré články, drobné příspěvky a jinou korespondenci zasílejte laskavě na adresu: KGHO, pošt. schr. 217, 729 17 Ostrava 1. Schváleno k tisku odborem kultury NVO pod č. j. kult/84/946/Tom ze dne 16. 3. 1984. Uzávěrka čísla 19 byla 8. 8. 1984.

Na titulní straně: Keramická deska z r. 1594 se znaky majitelů Spálova. (K článku F. Šustka). Foto: M. Šustek.
Na zadní straně obálky: Znak Jana R. F. svob. pána z Eichendorfu v 8. svazku zemských desek krnovských (k článku J. Stibora). Foto: B. Mandrllová.

(Příspěvek k charakteristice a genealogii pobělohorských přistěhovalců)

Jen málokterý statek či panství, které se nestalo součástí rodového fideikomisu, tvořilo v ekonomicky nevyrovnaném období 17. a 18. stol. základnu pro zámožnou existenci šlechtického rodu plných 150 let. Typickým rysem té doby je právě na menších a středně velkých statcích časté střídání majitelů. A protože každá výjimka z pravidla upoutává pozornost, zaměříme ji tentokrát na Kravaře a rod Eichendorfů.

Původním sídlem tohoto německého rodu byla tržní ves Eichendorf v Dolním Bavorsku, jedna z nejstarších v celém okolí. Již před rokem 1075 zde byly dva panské dvory a filiální kostel, vše v majetku pasovského biskupství. Majitelé těchto dvorů tedy byli biskupskými many a jméno přijali podle názvu vsi. Roku 1075 daroval pasovský biskup Altmann oba dvory klášteru sv. Mikuláše v Pasově. Vlastníci dvorů od té doby odváděli daně klášteru, bojuj se však účastnili i nadále pod korouhví pasovských biskupů. Roku 1262 se ves dostala do majetku dolnobavorského vévody a zároveň se jednotliví členové rodu Eichendorfů objevují ve věvodských službách.¹⁾

V seznamu nadací kláštera ve Formbachu se připomíná kolem roku 1170 Ortwik v. Eicenstorff. Roku 1389 se stal Jindřich v. Eichendorff správcem Obernbergu v Hor. Rakousích.²⁾

Kolem roku 1340 mizí Eichendorfové z Dol. Bavor a brzy potom se připomínají v Braniborské marce. Změna prostředí a sídel spadá do období personální unie mezi Bavorskem a Branibory za vlády císaře Ludvíka Bavorského. Dne 6. října 1334 se dokonce císař zdržoval u Jindřicha na jeho sídle v Eichendorfu, kde se pokoušel urovnat spor se svým strýcem, dolnobavorským vévodou. Tento fakt by mohl sloužit jako dostatečný důkaz o bavorském původu Eichendorfů. Někteří historikové však původ rodu odvozovali od rodiny de Eikendorp z okolí Magdeburku, kde se také nalézají dvě vsi tohoto jména.³⁾ V Braniborech přicházejí jednotliví členové rodu velmi často jako držitelé drobných církevních lén, jakým byl i zámek Angern, jehož držiteli byli již roku 1375. V Nové Marce jim náležel také statek Mögelin, kde hospodařil roku 1370 Jindřich. Přibližně ve stejné době se zde setkáváme i s Degenhartem, leníkem a roku 1418 fojtem ve Wanzleben. Z řady drobných statků se udržely delší čas v jejich vlastnictví Mögelin, Schulzendorf a Pilgram.⁴⁾ V listinách ze 14. a 15. století se často vyskytovali v úloze svědků. Nejzávažnější a nejzajímavější svědectví podal Jan (+ před 1460), probošt kapituly sv. Mikuláše ve Stendalu, ve prospěch tzv. „zázračné krve z Wilsnacku“. Tento podvod z roku 1383 byl inscenován zejména pro utvrzení víry v přítomnost Kristovy krve v hostii. Tři hostie se stopami krve, nalezené ve vyhořelém kostele ve Wilsnacku, se staly záhy předmětem uctívání i vzrůstající prosperity doposud neznámé vesničky. Zároveň se však vyskytly i oprávněné pochybnosti a bez zajímavosti není ani skutečnost, že se proti tomuto „zázraku“ vyslovil roku 1407 Jan Hus.⁵⁾ V roce 1572 se připomíná

Zikmund na Böllersdorfu. Jan na Strausbergu dává své dceři Dorotě 1300 zl. věna při jejím sňatku s Valentinem v. Sparr v roce 1610.⁶⁾

Kromě těchto jmenovaných nás však nejvíce zajímá větev Eichendorfů na statku Zerbowě v Nové Marce, jihovýchodně Kostřína (Cüstrin), v kraji původně osídleném Slovany. Posloupnost zerbowské větve tvoří několik jmen bez dalšího upřesnění: Kryštof → Jan → Jindřich, m. N. v. Lindenberg.⁷⁾ Jindřich se stal praotcem slezských Eichendorfů, neboť tři z jeho čtyř synů se usadili v knížectví krnovském. Celá dosavadní historie rodu nás přesvědčuje, že kromě starobylého původu se mohli Eichendorfové sotva honosit významem či majetkem. Válka byla pro drobnou lenní šlechtu vždy vítanou příležitostí k obohacení. Přestože náleželi členové rodu, jako ostatní obyvatelé Nové Marky, k protestantům, vstoupili do císařské armády a pod císařskými prapory se dostali do Slezska.

Nejméně jsme informováni o **Adolfovi**, který se objevuje pouze v závěti Veroniky Marie, roz. Sendivojové roku 1641. Nevíme ani, zda byl ženat a měl-li děti.

Nejnámějším z bratří byl **Jakub**, který se vyskytuje na Krnovsku v hodnosti rytmistra v kyrysnickém Jungově pluku. Jeho jméno se záhy dostalo do souvislosti s kravařským panstvím a pověstným alchymistou Michalem Sendivojem. Tento „zlatoděj“ hledal možnost zbohatnutí u dvora císaře Rudolfa II. v Praze, kde získal vrtkavou panovnickou přízeň. Po roce 1617 se znovu vrátil z Polska na dvůr Ferdinanda II., od něž byl jmenován skutečným císařským radou se stálým ročním platem. Obratně využil konfiskací a na cis. dvorskou komoru vznesl požadavek o vyplacení 18000 tol. za své služby zesnulému císaři Rudolfu II. K vyrovnání své pohledávky požadoval některý ze zabavených moravských statků; k jeho žádosti se však negativně vyslovil kardinál František z Dietrichsteina. Dne 29. června 1630 byly císařským reskriptem postoupeny Kravaře a Kouty, zabavené Macákům z Ottenburka, Michalu Sendivojovi. Konfiskační komise oba statky ocenila na 2600 tol., kromě toho bylo na nich 3000 tol. zasedělých berní a 5000 tol. věna vdovy po Kašparu Macákovi, Aleny Donátové z Velké Polomi. Přestože měl Sendivoj uvést do pořádku tyto dlužné částky, dokázal se z nepříjemné povinnosti vyvléknout a císař dokonce nařídil, aby byly dluhy uhrazeny jiným způsobem. Ale i to bylo novému pánu málo. Dne 2. prosince 1631 si vyjednal u dvora ochranný list, jímž byl zbaven povinnosti ubytovat na svém statku vojsko a zaplatit dlužné válečné kontribuce. Tato neobvyklá výsada proti němu značně popudila krnovské stavy, kteří poukazovali zejména na to, že **Sendivoj** učinil příznání k zemi, vyhýbá se však **povinností** z toho plynoucím. Sendivoj si vyložil císařský list po svém a odmítal odvádět i nově vypsane berně. Ty však tvrdě vymáhal od vlastních poddaných a zvyšoval jejich prostřednictvím výnos svého hospodářství. Z tohoto vážného porušení povinností byl obžalován u knížete Karla Eusebia z Lichtensteina,

který napsal císaři 22. ledna 1633 stížnost. Sendivoj se v srpnu 1635 chystal k osobní návštěvě Vídně, aby se obhájil před krnovským zemským hejtmánem Bernartem Barským z Baště. Dne 28. ledna 1636 rozhodla česká dvorská kancelář, aby Sendivoj odváděl nově vypsanou berni jako každý z obyvatel knížectví. Toto pro něj nepříznivé rozhodnutí bylo značně zmírněno císařovým darem tzv. freibergrovského dluhu 4000 zl. Metěšil se však ze svého vítězství dlouho, neboť ještě roku 1636 zemřel. Snad byl pochován v kostele sv. Ducha v Opavě, neboť kravařský kostel značně utrpěl za Mansfeldova vpádu do Slezska.⁸⁾ Stručný nástin jeho osudů nám ho představuje v nepříznivém světle jako hrabivého kořistníka, uskutečňujícího své sobecké zájmy a cíle.

Jistě se nestalo náhodou, že se Jakub z Eichendorfu oženil s jedinou Sendivojovou dcerou Veronikou Marií. Výhodný sňatek mu umožnil zajištění materiálního a společenského postavení v novém prostředí, které mu nebylo příznivě nakloněno. Z hlediska dosažení tohoto cíle se zdá nepodstatným spor o určení roku sňatku.⁹⁾ Jakub byl příkladem bezohledného vojáka. 21. listopadu 1634 vymáhal z pověření plukovníka Junga nedoplatky daně v Krnově okolí. Krnovští stavové vyslali proto do Vídně městského písaře Antonína Tausendschöna se stížností na tvrdý Eichendorfův postup při vymáhání kontribucí.¹⁰⁾ Sám se však jejich plnění vyhýbal jak mohl, a s odvoláním na tchánův ochranný list je odmítal platit. V červenci 1637 proto na něj podali krnovští stavové knížeti stížnost, která byla řešena ještě koncem téhož roku knížecím rozkazem, aby pan Eichendorf z kontribuce nebyl vyňat. Počátkem roku 1638 nařizuje kníže, aby kontribuce rytmistra Eichendorfa bylo použito k zaplacení Grellichovských dluhů.¹¹⁾ Dluhy mu však byly až do tchánovy smrti prominuty a roku 1650 byly z dluhů knížectví krnovského odepsány.¹²⁾ Dne 4. října 1638 si stěžuje Karel Jindřich Donát z Velké Polomi, že mu Eichendorfův čeledín zabil poddaného.¹³⁾ V letech 1639 a 1652 dosazuje Jakub ke kravařskému kostelu faráře. V té době také nechal zpustošený kostel důkladně opravit a pořídil pro něj nový zvon náhradou za původní, uloupený Mansfeldovými vojáky. Zvon je datován rokem 1641 a je opatřen jmény i znaky obou manželů.¹⁴⁾ Ke kostelu sv. Bartoloměje v Kravařích nechal přistavět kapli, pod níž byla zřízena rodinná hrobka. Dne 31. ledna 1657 psal opavskému děkanovi. Omlouvá svou nepřítomnost při provedené vizitaci kostela a fary. Z dopisu se dozvídáme i zajímavé podrobnosti. Mezi hlavní závady patřily pytle obilí, uskladněné farářem v sakristii. V neutěšeném stavu byla rovněž kravařská škola. Původní luteránský učitel byl pánem využit jako zahradník a dostal lhůtu na rozmyšlenou k přestupu. Školní budova vyhořela za Mansfeldovu vpádu a nebyla ještě opravena. Kolátor sliboval její opravu v příštím roce a zároveň oznámil, že má pro školu nového učitele, katolíka, znalého obou řečí. Nový učitel, Jan Turyn, pak vykonával i funkci panského písaře.¹⁵⁾

Důležitým zdrojem příjmů pro povznesení výnosu hospodaření bylo také vaření a prodej piva. Kníže Lichtenstein udělil roku 1651 jako vévoda krnovský kravařskému pánu právo vařit a čepovat pivo v Kravařích, Koutech a Vel. Hošticích.¹⁶⁾ Kromě Kravař a Koutů držel Jakub také část statku Loučky (zřejmě na Moravě), kde se připomíná roku 1662 vedle Waltra

Nitsche a ještě roku 1668[1] spolu s Marií Winklerovou, Nitschovou manželkou.¹⁷⁾ Často se vyskytuje jako kmotr při křtech dětí císařských důstojníků v Opavě. Dne 21. července 1638 byl spolu s Annou Marií Rammingerovou kmotrem Anně, dceři cpavského městského písaře Matyáše Domináckého z Karlsbrunn a jeho manželky Anny Kateřiny. Dne 21. června 1639 je kmotrem Anně Kateřině, dceři císař. rytmistra Jakuba Hirnheim a z Esenberka a Kateřiny Lojkové. Dne 16. března 1642 byl kmotrem Kateřině, další dceři Matyáše Domináckého. Dne 17. srpna 1648 byl kmotrem Jiřímu Arnoštovi, synu hejtmána Jiřího Rothera.¹⁸⁾ V roce 1654 se podepisuje jako nejv. komorník kníže. Krnovského, v roce 1656 se stal císař. radou a krnovským zemským hejtmánem. Dne 7. července 1662 mu listinou danou na zámku Valticích povoluje kníže Karel Eusebius z Lichtensteina sepsat závěť. Jakub z Eichendorfu zemřel 23. ledna 1667 v Kravařích bezdětek, zaopatřen zdejšími faráři Samuelem Schönovským.¹⁹⁾

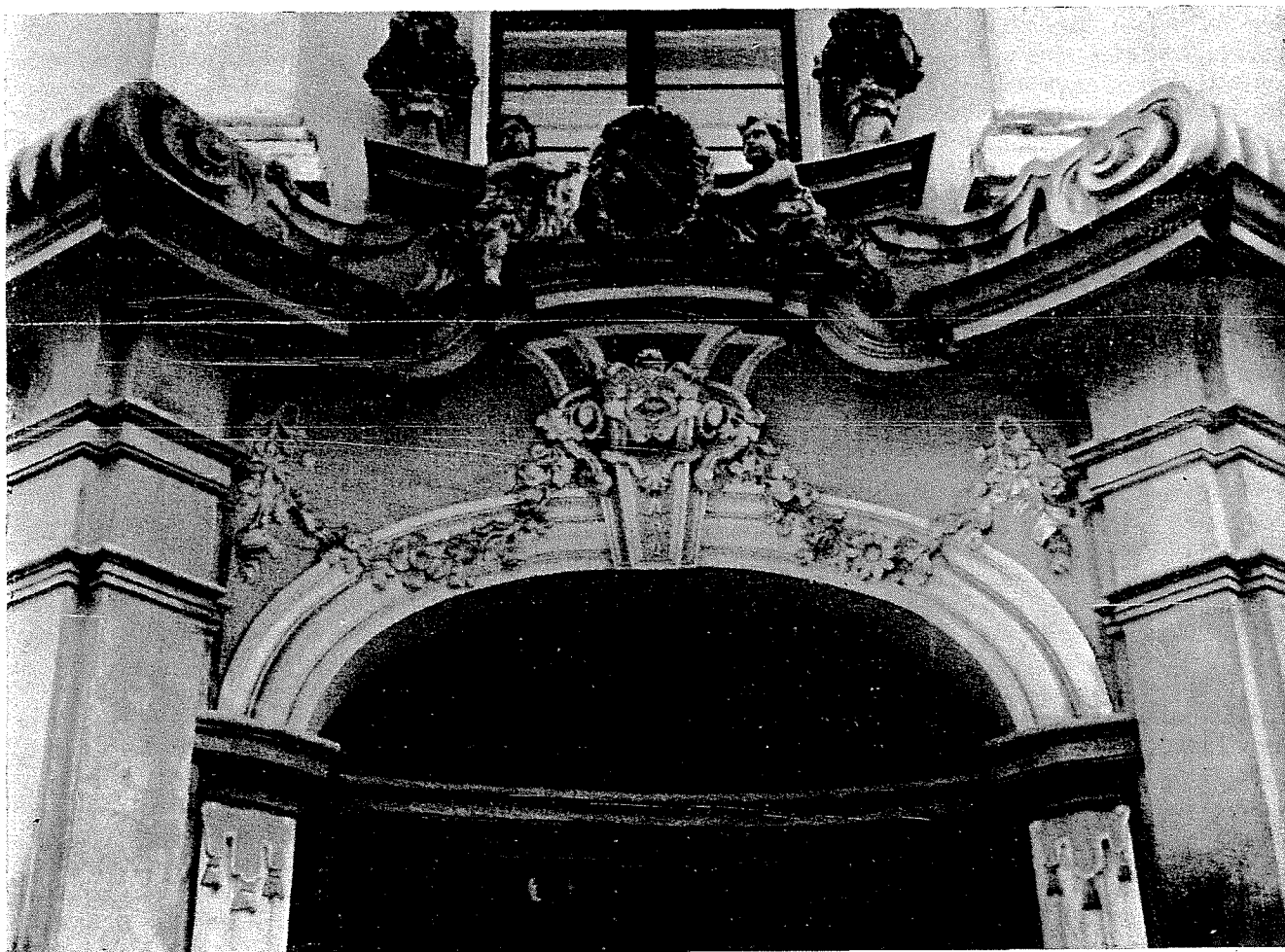
Při boření starého farního kostela v Kravařích roku 1897 byl nalezen v lodi nad dveřmi do sakristie 1 m² velký kámen se znakem a velmi dobře čitelným nápisem: „Jacob von Eichendorf auf Crawarn undt Cauthen, Fürstl. Lichtenstein Rath Landeshauptmann und Obrist: Landes-Camer: d. Fürstent. Jägerndorf 1661.“ „Stavitel Josef Seyfried z Kravař zaslal nalezený kámen s nápisem i znakem pplk. Karlu sv. p. v. Eichendorfu do Wiesbadenu a ten zato věnoval značnou sumu na výstavbu nového kostela.“²⁰⁾

Jakubova manželka Veronika Marie Sendivojová, sv. paní ze Skorkova, dcera Michala a Marie Sibertové, se narodila kol roku 1596.²¹⁾ Roku 1630 dostala mocný list od císaře, 5. května 1632 jí jej potvrdil kníže Lichtenstein.²²⁾ Ve dnech 25. a 28. května 1641 sepsala v Opavě dvoje poručenství. Kravaře, Kouty i ostatní svůj majetek odkázala manželovi. Kdyby zemřel bez dědice, měla připadnout pozůstalost manželovým bratrům, Jindřichovi a Adolfovi. V případě, že by se po rodičích zůstavitelky hlásili dědicové, měli být odyti částkou 100 zl. Přála si být pochována v kostele sv. Ducha v Opavě. Pamatovala také na některé šlechtice a církevní instituce. Zemřela teprve po 14. říjnu 1653, neboť ještě z téhož dne pochází její žádost ke Karlu Eusebiu kn. z Lichtensteina o zanesení závěti do krnovských desk. Knížecí mocný list a její závěť byly vloženy do desk teprve vdovcem roku 1654.²³⁾

Jakubovým dědicem se stal vzdor ustanovení závěti jeho synovec Hartwig Erdmann, který byl po smrti svých rodičů v Nové Marce vychován strýcem v Kravařích. Ten se strýci zřejmě nejvíce podobal ctižádosti i schopnosti prodat se kupředu a připadal jako dědic nové rodové državy nejspíše v úvahu.²⁴⁾

Třetím z bratrů Eichendorfů na Krnovsku byl Jan Jindřich, poručík pluku Feldhof v Osoblaze, později nadporučík Wöbelova pluku tamtéž. Poprvé se uvádí v Osoblaze roku 1637, kdy se ženil. Roku 1641 se připomíná v závěti Veroniky Marie. Roku 1645 se po tchánově smrti z Osoblazy vystěhoval. Znovu se s ním setkáváme až po 11 letech, kdy už byl podruhé ženat a se svou manželkou žil na statku Sosnové na Krnovsku. Roku 1657 onemocněl a po dlouhé nemoci 21. června 1661 zemřel u bratra Jakuba v Kravařích.²⁵⁾

Jeho první manželkou se stala Alžběta Jakveková z Krelkova, dcera Jana, biskupského hejtmána Osoblazy

Průčelí zámku v Kravařích se znakem Eichendorffů. Foto: K. Hrbáček.

a Ketře, a Filomeny Žopovské ze Žopov. Alžběta se narodila roku 1610, datum jejího úmrtí není známo. Její otec požíval důvěru kardinála Dietrichsteina a dvakrát jím byl ustanoven do funkce hejtmána v období 1614 až 1619 a 1620–1645. Aktivně působil jako člen rekatolizační komise na biskupských statcích. Odměnou za své služby získal biskupský „Dolní dvůr“ u Osoblaby jako léno. Z jeho dalších dětí připomínáme Jiřího Frydrycha, který 17. července 1645 dědil po otci, roku 1655 byl biskupským hejtmánem hradu Hukvaldy a dvůr po otci prodal roku 1669 městu. Téhož roku vystoupil z biskupských služeb a roku 1671 byl jedním z členů poselstva opavských stavů k císaři.²⁶⁾

Z dětí Jana Jindřicha z Eichendorfu z prvního manželství známe pouze ty, které byly pokřtěny v Osoblaze.²⁷⁾ Jejich osudy nám nejsou známy. Zdá se však pravděpodobné, že k dětem z prvního manželství patřil i syn Jiří Vilém, narozený mezi rokem 1645, kdy se rodiče vystěhovali z Osoblaby, a neznámým rokem matčiny smrti. Rozhodně nebude správná domněnka, že by od Jindřichova syna Jana Jindřicha (nar. 25. 2. 1642) pocházelo potomstvo.²⁸⁾

Druhou manželkou Jana Jindřicha byla Františka Helena Kotulínská z Kotulína, dcera Jiřího Dětricha a Kateřiny Žeranovské ze Sezemic.²⁹⁾ Františka Helena se poprvé výslovně připomíná jako vdaná 30. října 1656. Roku 1658 dědila spolu se svou sestrou Polyxenou Veronikou statek Sosnovou po svém dědu Albrechtovi.³⁰⁾

Se svým manželem neměla pokud známo žádné děti. Dne 30. června 1661 podává již jako vdova zprávu o úmrtí svého manžela listem z Kravař hraběti Vetterovi. Dne 10. března 1663 se znovu provdala za Jindřicha Václava z Tharoulle, po němž ovdověla roku 1689, 13. září t. r. prodala Sosnovou Janu Juliovi z Frobela a později žila v Sedlnici.³¹⁾

Z dětí Jana Jindřicha známe pouze osudy Jiřího Viléma, zřejmě syna z prvního manželství, jehož datum narození lze položit do doby po roce 1645. Po otcově smrti se rovněž zdržoval v Kravařích. V listopadu 1667 se s ním setkáváme jako s lehkomyšlným mladíkem násilnické povahy, kdy u opavské městské brány málem zastřelil svého pacholka, kdyby mu neselhala pistole. S křikem a střelením pak ujížděl ke Kravařům a v kravařském dvoře jistě v podnapilém stavu zastřelil bez úmyslu jednu chudou ženu. Správce úřadu zemského hejtmanství krnovského, Jindřich Matuška z Topolčan, navrhoval sice knížeti přísné potrestání výtržníka, zda však byl trest vyměřen, se nedovídáme.³²⁾ Že měl Jiří Vilém po otci na Kravařích jisté pohlédávky, vyplývá ze smlouvy, uzavřené 15. října 1668 mezi ním a Hartwigem Erdmannem. Hartwig mu měl vyplatit jako podíl na Kravařích a Koutech 11 000 sl. tol., obnos však měl zůstat uložen na šestiprocentní úrok na panství až do doby, kdy Jiří Vilém v zemi zakoupí vhodný statek. Do té doby měl mít se svým služebnictvem i koňmi v Kravařích zajištěno plné zaopatření.³³⁾ Dne 25. července

1668 přikazuje kníže likvidovat Eichendorfovy pohledávky na Sosnové. Na základě knížecího rozkazu učinil Jiří Vilém téhož roku smlouvu s Jinřichem Václavem z Tharoulle o dlouhodobě sporných 2000 zl.³⁴⁾ Náklady na vydržování Jiřího Viléma v Kravařích však nebyly zanedbatelné, a proto s ním Hartwig uzavírá 23. února 1669 novou smlouvu, podstatně upravující podmínky smlouvy předešlé. Jiří Vilém měl nyní poskytovat Hartwigovi z výnosů úroků 300 zl. ročně, jímž bylo hrazeno zaopatření jeho manželky, 2 pacholků, 1 chlapce a 4 koní.³⁵⁾ Je to zároveň první zmínka o jeho manželce, která pocházela z rodu Církevských z Tybí. Snaž se jednalo o bližší neznámou dceru Baltazara a Kateřiny Alžběty Lichnovské z Voštic.³⁶⁾ Zpřísněné podmínky nové smlouvy vedly Jiřího Viléma ke koupi statku Dobešov se Sternovem v knížectví krnovském roku 1669. Dne 20. září postoupil Hartwigovi svou polovici domu na Hrnčířském trhu v Opavě. Roku 1670 se stal také majitelem vsi Vrbky.³⁷⁾

O jeho dalších osudech se dozvídáme s odstupem desíti let. 2. října 1679 na něj žaluje u krnovského zemského hejtmána Žid Šimon Löwel, nájemce mýta, protože bez příčiny uvěznil jeho synovce, a když ho na příkaz zemského hejtmána musel propustit, ztýral ho se svým správcem a sebral mu 50 rýn. tolarů.³⁸⁾ Již 24. srpna 1685 prodal Jiří Vilém Dobešovy se Sternovem Karlu Juliovi sv. pánu Sedlnickému z Choltic za 8000 tol. a 225 tol. klíčného, splatných v pětileté lhůtě na šestiprocentní úrok. Zároveň si do doby úplného doplacení vyhradil pobyt ve Sternově. Učinil tak i se souhlasem své druhé manželky, Anny Roziny Matuškové z Topolčan, dcery Jindřicha a Heleny Kateřiny sv. paní Skrbenské z Hříště.³⁹⁾ Sklon k násilnostem jej provázal celým životem. Dne 14. února 1687 bylo přikázáno poručníkům sirotků po Frant. Albrechtovi Skrbenském z Hříště, aby předvedli před krnovského zemského hejtmána Jiřího Viléma, který zastřelil v Petříkovech řezníka a byl panskými úředníky uvězněn. Objasnění případu však náleželo do hejtmánovy pravomoci. Poručníci⁴⁰⁾ se zdráhali splnit tento příkaz; pravděpodobně chtěli sami vyvolat na Jiřím Vilémovi nějakou dlužnou částku. Do řešení záležitosti proto zasáhl také knížecí lichtenštejnský úřad, který přikázal vydat Eichendorfa zemskému právu. Zemským hejtmánem byl v té době kupec Dobešov, Karel Julius Sedlnický, který slíbil zbytek kupní ceny vydat Vilémovým sirotkům po skončení procesu.⁴¹⁾ K procesu však nedošlo, neboť Jiří Vilém zemřel 3. června 1688 a byl pochován do kravařské hrobky.⁴²⁾

Mnoho nejasností se nakupilo kolem jediného jeho známého syna, Jiřího Frydrycha. Weltzel rozlišuje dokonce tři osoby tohoto jména.⁴³⁾ Možnost, že by Jiří Frydrych byl vnukem Jiřího Viléma, je z časového hlediska vyloučena.⁴⁴⁾ Víme už, že se Jiří Vilém poprvé ženil v roce 1669; narození jeho syna tedy pravděpodobně spadá do období kolem roku 1670. Poprvé se Jiří Frydrych oženil s Annou hr. z Vrbna a Bruntálu ještě před rokem 1692. Jeho manželka zřejmě zemřela krátce po sňatku. Dne 29. června 1692 měl totiž pohledávku 6000 zl. u Václava hr. z Vrbna na statku Bravanticích a jistě se jednalo o vyplacení věna. V té době však už byl podruhé ženat. Dne 9. ledna 1692 se ženil v Opavě s Evou Salomenou Hennovou z Henneberka, dcerou Jana Bernarta a Marie Salomeny Tetourové z Tetova. Mezi svědky se uvádí i jeho příbuzný, Ferdinand Burchard sv. p. z Eichendorfu.⁴⁵⁾ Ze zprávy, že 18. dubna

1692 koupil ves Vrbku za 5150 zl. rýn. od Evy Heleny Lichnovské z Voštic, můžeme soudit, že tento stateček jeho otec v neznámé době prodal. O držitelích Vrbky nedaleko Štěpánkovic máme velmi kusé zprávy. Kolem roku 1680 ji koupil Karel Mořic Náva z Obišova, jehož pozůstalým sirotkům byla prodána.⁴⁶⁾ Dne 1. října 1696 ji Jiří Frydrych opět prodal Ferdinandu Ignáci Jordánovi ze Zakličína. Dne 6. srpna 1698 byla v Opavě sepsána kupní smlouva, na jejímž základě mu Jan Josef Podovinský z Podovína prodal za 2000 zl. svobodný dvůr v Malých Heralticích, a 22. září t. r. žádá zemského hejtmána o vydání zadržené kupní ceny z Vrbky, potřebné k zaplacení heraltického dvora. V letech 1701–1704 vedl s Podovinským dlouhý soudní proces o 300 zl. odstupného, které mu nechtěl zaplatit. Proces však prohrál a s jeho špatnými majetkovými poměry pak jistě souvisel exekuční prodej zmíněného dvora Janu Frant. Franzelovi. Dne 30. května 1705 si stěžoval Jan Bernart Henn zemskému hejtmánovi na Jiřího Frydrycha, že z jeho dcery a vnoučat učinil žebráky. Zároveň oznámil uložení a pojištění věna své dcery u nového majitele dvora v Malých Heralticích.⁴⁷⁾ Z celého majetku mu zbyl Jiřímu Frydrychovi pouze dům v Opavě na Dolním náměstí.

Osudným se mu stalo pozvání do Zlatníků k Janu Leopoldu Mošovi z Bittendorfu, kde během hovoru stačil utrousit ironickou poznámku, jež se dotkla přítomného hraběte Jana Ferdinanda z Oppersdorfu. Když poznal, že se hrabě cítil dotčen, omlouval se. Ale to už do pokoje vstoupil podnapilý hostitel, který hádku zaslechl z kuchyně, obořil se na Eichendorfa, strčil do něj a dokonce ho udeřil. Napadený ve zlosti skočil po svém kordu, odloženém u kamen, aby potrestal Moše za opovážlivost. Ten však včas utekl do komory a Oppersdorf, který chtěl rozlíceného Jiřího Frydrycha zadržet, se stal obětí jeho prchlivosti. Hrot kordu mu pronikl pravým stehnem na šíři dlaně pod klínem a částečně zasáhl i stehno levé. Hrabě klesl s výkřikem k zemi a při pádu si ještě poranil ukazovák pravé ruky o svůj kord. Eichendorf ztratil hlavu a dal se na útěk. Moš s hraběcími sluhy vyběhli za ním a po chvíli jej přivedli zpět. Jan Ferdinand hr. z Oppersdorfu zatím v nastalém zmatku bez pomoci vykrvácel. Stalo se to 19. října 1716. Hostitel ihned uvědomil o neštěstí zastupujícího opavského zemského hejtmána Frant. Bernarda sv. pána Lichnovského z Voštic, který na místo činu vyslal neprodleně vyšetřovací komisi s dvěma chirurgy. Komisaři vyslechli 21. října Moše i Eichendorfa, zabavili jeho kord a vsadili vraha 22. října do radničního vězení v Opavě. K následujícímu vyšetřování před zemským soudem byli jako svědkové předvoláni i hudebníci, kteří osudného odpoledne bavili rozjařenou společnost. V Ratiboři byl podle otázek, zpracovaných v Opavě, vyslýchán hraběcí sluha Matouš Čapka. Výpovědi svědků byly pro Jiřího Frydrycha nepříznivé, a proto se zřejmě pokusil o zoufalý útěk z vězení již 5. prosince. Před jeho obhájcem Gabrielem Emanuellem Neumannem složil 6. února 1717 výpověď i kuchař Eliáš Kinast, který poukázal na hostitelovu prudkost. Byla to první výpověď ve prospěch obviněného. Dne 13. března 1717 sepsal Jiří Frydrych v žaláři svou obranu, již se snažil dokázat svou nevinu a tvrdil, že se hrabě zranil ve tmě o svůj vlastní kord. Upozornil i na okolnost, že vlastně zraněný vykrvácel nedbalostí všech přítomných, když mu neposkytli pomoc. Urozený pán se

však ani v žaláři nemusel cítit příliš špatně. Bylo mu povoleno přijímání návštěv, zvláště manželky, advokáta a kněze, bez přítomnosti soudního úředníka. Na jeho žádost ze 17. prosince 1717 mu bylo zvýšeno výživné z 12 na 21 krejcarů denně, nebyl tedy odkázán na špatnou vězeňskou stravu. Obrat k lepšímu znamenala i Mošova smrt 12. dubna 1718. Tři dny před smrtí sepsal Moš výpověď, v níž se přiznal k vyvolání hádky i k napadení Jiřího Frydrycha v opilosti a dosvědčil, že hrabě nebyl zabit úmyslně. Eichendorf žádal proto 30. června o odškodnění za pobyt v žaláři prodejní cenou zlatnického statku a propuštění na svobodu, kníže se však k jeho žádosti vyslovil zamítavě. Přesto však došlo k revizi procesu a v lednu 1719 byly zpracovány nové seznamy otázek a chystáno předvolání dalších svědků. Těžkopádnost úřední mašinerie přivedla vězně k druhému pokusu o útěk 20. října 1719. Předem připravený plán byl zmařen horlivostí strážného, který uprchlíka dostihl u městského pivovaru, kde na něj jistě ne náhodou čekala manželka. Městskou stráž i náhodnými pozorovateli byl pak zajištěn a dopraven zpět. Císař zmírnil listem daným ve Vídni 23. března 1720 původně stanovený trest smrti na šestiletý žalář. Útraty na vydržování vězně měly být uhrazeny ze zemské pokladny a obnášely vcelku i s náklady na vyšetřování a vedení soudního procesu do prosince 1720 více než 1800 zl. Tímto datem zprávy o dalších jeho osudech končí. Snad mu pro nemoc bylo povoleno domácí vězení. Úmrtí Jiřího Frydrycha 1. prosince 1724 i jeho pohřeb do kravařské hrobky tomu napovídají.⁴⁸⁾

Zanechal po sobě početnou rodinu a osm jeho dětí se dožilo vyššího věku:

1. Marie Terezie Josefa, nar. Kravaře 10. 11. 1695.
2. Anna Františka Maxmiliána, křtěna 31. 12. 1696 Ratiboř, kmotři Jiří Skříšovský z Třečkovic a Marie Zieglerová.
3. Eva Johanka Eleonora, nar. M. Heraltice 26. 2. 1699, sňatek 3. 10. 1730 Opava, manžel Jáchym Frydrych Elssner, hejtman pluku dragounů Alt-Würtemberg.
4. Kateřina Barbora Benigna, nar. M. Heraltice 10. 4. 1703.
5. Helena Antonie Salomena, nar. Opava 6. 6. 1705.
6. Jan Frydrych Josef, nar. Opava 6. 11. 1709, kmotr Karel Max sv. p. z Eichendorfu Časově ho lze ztotožnit s Janem Jindřichem, který se ženil 14. ledna 1742 v Opavě s Annou Kateřinou, vdovou po Frant. Antonínovi v. Retzenberg, roz. Laryšovou z Načeslavic, která zemřela 28. února 1745 ve 48 letech v Opavě.
7. Marie Barbora Viktorie, nar. Opava 30. 11. 1712.
8. Anna Rosa Cecilie, nar. Opava 23. 11. 1716.⁴⁹⁾

Druhá z dcer, Anna Maxmiliána, zůstala svobodná a žila v klášteře sv. Kláry v Opavě. Jako letitá slečna sepsala 10. května 1773 v Opavě závět, zveřejněnou 5. dubna následujícího roku, jíž odkázala svůj skromný majetek Anně, ovd. Halamové z Jičína, roz. sv. paní Sedlnické z Choltic, žijící v Těšíně. Tato univerzální dědička pamatovala i na tři sestry zesnulé, které byly jepitškami; Ludmila a Žofie ještě roku 1774 v Čarnovanech, Marie Josefa v klášteře sv. Anny ve Vratislavi. Ztotožnění se jmenovanými dcerami zabraňuje přijetí řeholních jmen.⁵⁰⁾ Těmito zchudlými potomky zaniká vedlejší, rytířská větev Eichendorfů na Krnovsku a Opavsku.

Než přikročíme k líčení osudů hlavní rodové větve,

zbývá ještě upozornit na příslušníky rodu, jež většinou nelze zařadit do příbuzenských souvislostí. Sestra prvních slezských Eichendorfů neznámého jména se provdala za cís. poručíka Petra Wüstenhofs, který byl 27. června 1657 hostem v Kravařích.⁵¹⁾

Jan z Eichendorfu sloužil jako major v cís. armádě. Dne 5. dubna 1635 se připomíná jako kmotr v Opavě. Roku 1643 byl držitelem statku Loučky.⁵²⁾

Matyáš byl ženat s blíže neznámou Rosinou. Dne 28. září 1650 mu byl křtěn v Opavě syn Albrecht.⁵³⁾

Jáchym se podvackrát objevuje v matričních zápisech jako kmotr. Dne 8. srpna 1644 byl kmotrem dítěti Matyáše Domináckého z Karlsbrunu, 12. března 1645 byl kmotrem Karla Augusta, syna Filipa Jakuba Hirnheimera z Elsenberka.⁵⁴⁾ Tyto údaje naznačují, že do Slezska přišli i další členové rodu, jejichž potomstvo záhy zaniklo.

Poslední ze synů Jindřicha na Zerbowě, Burchard, měl manželku z rodu v. Horn. Celá rodina podlehl morové nákaze roku 1631. Naživu zůstal jediný sirotek Hartwig Erdmann, povoláný strýcem Jakubem do Kravař a zde vychovaný. Jeho výchova byla završena službou v armádě, kde Hartwig působil jako fendrych Rochowského pluku, přes tři roky pak sloužil v pluku Jana Kryštofa Ranfta z Wiesenthalu. Dne 12. června 1649 mu byl v Klosterneuburgu vystaven propuštěcí list. Odešel do Nové Marky, aby zde uspořádal otcovu pozůstalost. Roku 1653 se vrátil na Moravu a oženil se se Sidonií Andělinou Laryšovou ze Lhoty, vdovou po Františku Jiřím Orlíkovi z Laziska na Sedlnici. Hartwig získal povolení ke koupi biskupského lenního statku Sedlnice a koupil jej za 5000 zl. rýn. od Mikuláše Felixe Orlíka z Laziska 20. ledna 1655. Téhož roku v prosinci dostal moravský inkolát. Už 24. července t. r. mu potvrzují stavové kraje Sternberg vývod 16 předků z otcovy a matčiny strany a kancléř i radové braniborské vlády v Nové Marce dosvědčují starobylý původ rodiny Eichendorfů. Na základě těchto doporučení byl 13. března 1657 přijat zemským sněmem v Brně do moravského rytířského stavu. Listinou vydanou 13. března 1663 ve Vyškově mu olomoucký biskup potvrzuje udělení léna na Sedlnici.⁵⁵⁾ Kravaře a Kouty, zděděné po strýci, přejal roku 1669 po vyrovnání s Jiřím Vilémem do samostatné správy. Skutečnost, že bezprostředně po tomto datu vypuklo na kravařském panství nevolnické povstání, svědčí o nebyvalé tíze robotních povinností i snaze vytěžit z hospodářství co největší zisk. K potlačení vzpoury povolal majitel čtyři setniny vojska a zjištěným původcům, Kašparu Jelitovi, bratřím Tomáši a Janovi Valášským i Tomáši Niederumbovi byl navržen vyšetřovací komisi trest smrti, zvláště za jejich opovážlivou stížnost u císaře ve Vídni. Císař však roku 1673 potrestal provinilé poddané každodenní robotou, hlavní viníci byli odsouzeni k jednoroční práci v železech na výstavbě opevnění Špilberka. Vedení zoufalou a bláhovou snahou dovolat se spravedlnosti, uprchli odsouzení z transportu a ještě jednou se pokusili předstoupit před císaře. Tato „zatvrzelost“ byla potrestána zvýšením dosavadní délky trestu o polovinu a hlavní původce odvážné akce, Kašpar Jelito, byl navždy vypovězen z císařských zemí. Přes tento tvrdý postup se podařilo normalizovat poměry na panství až na samém konci 17. stol.⁵⁶⁾ Výsměchem feudální spravedlnosti byla skutečnost, že kravařský pán zastával úřad nejvyššího zemského sudího kníže Krnovského. Dne 31. ledna 1676 byl prozatímně jmenován zemským hetmanem téhož knížectví a sou-

časně obdařen také titulem císařského rady. Dne 10. března 1679 mu byl ve Vídni udělen český stav sv. pánu⁵⁷. Hartwig však toužil nejvíce po definitivním jmenování do funkce zemského hejtmána, a proto adresoval 10. října 1676 kn. Lichtensteinovi žádost, v níž poukazoval na zásluhy svého strýce a vyzvedl také své zásluhy při desetileté činnosti v úřadu nejv. zemského sudího.⁵⁸ Pro kravařskou faru založil dvě velkorysé nadace [20. 5. 1675 a 20. 3. 1676] k pravidelnému uctívání památky zemřelých členů rodu. V kravařském kostele nechal obnovit také všechny obrazy. Nadace byla odměnou faráři Schönovskému za pomoc při potlačení vzpoury poddaných. Krátce před smrtí se dočkal jmenování krnovským zemským hejtmánem. Zemřel roku 1682 v prosinci a pochován byl po boku svého strýce.⁵⁹ Zanechal po sobě druhou manželku Annu Helenu hr. Pražmovou z Bílkova, majitelku Rudzienic a Křižanovic ve Slezsku, která se roku 1686 opět provdala za Maxmiliána Ludvíka sv. pána z Jarošína.⁶⁰

Ze dvou pozůstalých dětí se Terezie Pavlína provdala za Arnošta Viléma z Pannwitz, císa. radu a zem. staršího kn. Svídnického a Javorského, syn Ferdinand Burchard se stal dědicem Kravař, Koutů a léna Sedlnice. Pocházel z druhého otcova manželství. Už 13. dubna 1677 byl v Kravařích kmotrem, 9. ledna 1692 byl svědkem sňatku Jiřího Frydrycha z Eichendorfu s Evou Salomenou z Henneberka, 2. února 1694 svědčil v Kravařích spolu s Václavem Leopoldem Gusnarem z Komorné na svatbě Frant. Karla sv. pána Sedlnického z Choltic s Johannou Barborou v. Sack.⁶¹ Oženil se kolem roku 1680 s Annou Hedvíkou Matuškovou z Topolčan, další z dcer krnovského zemského hejtmána Jindřicha Matušky.⁶² Také on se dostal do sporů se svými sedlnickými poddanými kvůli robotním povinnostem. K narovnání došlo nálezem biskupského lenního soudu 14. srpna 1693. Celkově se nám jeví jako syn „doby temna“, pobožník a horlivý přítel jezuitů. Pořídil nový oltář do rodinné pohřební kaple, rozšířil také otcovu nadaci. Zvláštní přízeň věnoval jezuitskému klášteru a poutnímu kostelu v Piekarech u Bytomí. Zemřel v Kravařích 27. září 1699 a zanechal vdovu se čtyřmi dětmi: osmnáctiletým Karlem Maxmiliánem, dvanáctiletým Janem Rudolfem, šestnáctiletou Kateřinou Barborou a osmiletou Eleonorou.⁶³

Panství mělo celkovou výměru 919 ha půdy, z toho Kravaře 746 ha, Kouty 173. 608 hektarů bylo orné půdy, 188 ha luk, 16 ha pastvin. Zbytek připadal na les, prostory dvorů, vodní plochy a park. Leno Sedlnice mělo výměru necelých 140 ha, z čehož připadalo 94 ha na ornou půdu, 18 ha na louky a zahrady. Podle inventáře z 30. září 1699 se chovalo ve dvorech v Kravařích a Koutech 69 kusů hovězího dobytka, 70 prasat a 900 ovcí, v Sedlnici 53 kusů hovězího dobytka a 281 ovcí. Spolu s robotními povinnostmi a daněmi představovaly tyto statky solidní hospodářskou základnu pro majitelovu rodinu.⁶⁴

K prvnímu dělení mezi bratry došlo 1. srpna 1707 se souhlasem matky. Dne 20. ledna 1708 došlo na kravařském zámku ke druhému dělení s následujícím obsahem: Karel Maxmilián postupuje svému mladšímu bratrovi Kravaře, Kouty a dům v Opavě; Jan Rudolf postupuje staršímu bratru sedlnické léno; z většího kravařského dílu převezme Jan Rudolf i povinnost zaopatření matky a sester a vyplatí bratrovi 15000 zlí.⁶⁵

Kateřina Barbora se 22. dubna 1705 provdala v Kra-

vařích za Františka Leopolda Josefa sv. pána z Poppen na Dědičné Sedlnici.⁶⁶

Mladší dcera vstoupila pod řádovým jménem Marie Leopoldina 17. prosince 1713 do opavského kláštera sv. Kláry.⁶⁷

Karel Maxmilián se stal zakladatelem sedlnické větve rodu. Dne 6. února 1708 uzavřel v Kravařích manželskou smlouvu s Annou Barborou Josefou Mendeovou z Durlachu, svatební obřad se konal 15. února v Opavě. Vztahy manželů byly záhy narušeny jedenáct let trvajícím procesem, který vedla manželka kvůli zajištění výživného pro jediného syna Gottlieba Josefa, křtěného v Opavě 4. listopadu 1718. Dne 20. října 1728 si stěžovala Anna Barbora na svého manžela, který s ní již 9 let nežil, že vnikl násilím do jejího bytu, takže musela utéci ke své matce.⁶⁸ Z těchto vnějších projevů jeho chování můžeme usuzovat na duševní poruchu, kvůli níž se i přes své prvorozenství nestal dědicem Kravař. V roce 1738 se dokonce pokusil svou manželku a syna sprovodit ze světa a byl vzat do vazby. Zemřel 4. listopadu 1744 v Římě, kam se snad odebral za pokáním.⁶⁹ Jeho manželka byla dcerou rytmistra kyrysnického pluku Veterani, Jana Rudolfa Mende z Durlachu, a Anny Cecilie Dubinové z Budiš, podruhé vdané za Frydrycha Leopolda sv. pána Tvorkovského z Kravař na Smolkově a Zábřehu. Po manželově smrti žila Anna Barbora, ovd. z Eichendorfu v Olomouci, zemřela v Opavě 29. listopadu 1752.⁷⁰

Jediný syn Gottlieb Josef dostal roku 1732 od matky 3000 zlí., pojištěných na Kravařích. Sumu však zapůjčil opavským stavům, které o ni upomínal roku 1745 a ještě po smrti matky ji marně na stavech vymáhal.⁷¹ Roku 1740 se ženil s Marií Ignácií, dcerou Antonína Diamanta z Diamantsteina a Marie Maxmiliány Strachovské ze Strachovic.⁷² Držba sedlnického léna mu byla potvrzena 25. srpna 1747 a jeho spory se sedlnickými poddanými byly urovnány zásahem kardinála Ferdinanda Julia hr. Troyera z června a října 1748. Dne 18. července 1759 se opět hlásil o potvrzení léna, pro svou vážnou nemoc se však nechal zastupovat Jáchymem Harasovským z Harasova, držitelem léna Kateřinic. Gottlieb Josef zemřel 7. října téhož roku. Z jeho čtyř dětí ho pouze dvě přežily.⁷³

Nejstarší syn Josef Ignác Jan Nep. Karel byl křtěn 29. května 1743 v Opavě. V době otcovy smrti byl šestnáctiletý a studoval na Ferdinandově konviktu v Olomouci. Poručníkem mu byl Karel Josef hr. Vetter z Lilie na léně Nové Horce a Stikovci. Dne 9. července 1779 se při potvrzení léna dovídáme, že zámeček v Sedlnici byl zbudován z kamene i ze dřeva a že ke statku patřil i pivovar, sladovna, vinopalna, mlýny, výčep piva, vína a pálenky. Josef Ignác zemřel 24. října 1735 neženat. Sedlnický statek byl prohlášen 9. prosince t. r. za odumřelé léno, brzy poté ho však získala slezská větev rodu.⁷⁴

Jeho sestra Marie Anna Terezie se narodila v Sedlnici 13. ledna 1746, žila po otcově smrti u své babičky Barbory Josefy v Olomouci a provdala se roku 1772 za hr. Michala Filipa Althanna, majora pluku Pallavicini a později brněnského krajského hejtmána.⁷⁵

Mladší syn Ferdinanda Burcharda, Jan Rudolf František, se stal zakladatelem slezské větve sv. pánu. Narodil se v Kravařích 10. března 1687, od roku 1708 byl majitelem Kravař a Koutů. Toho roku prodal statek Loučku řezníku Františku Kailovi.⁷⁶ Nevěstu si našel

v sousedních Velkých Hošticích, kde byla 22. ledna 1709 uzavřena smlouva a 18. února následovala svatba. Anna Markéta Šmerhová z Lidkovic byla spoludědičkou Vel. Hoštic po rodičích Janu Theodorovi a Marii Alžbětě sv. paní Pottové z Lubras.⁷⁷⁾ Původní kravařský zámek již nemohl vyhovovat nárokům zamožného Jana Rudolfa, který na jeho místě nechal v letech 1721–1728 zbudovat nynější zámecký objekt. Stavba zámku je připisována některému z předních vídeňských architektů, snad Fischerovi z Erlachu nebo Hildebrandtovi.⁷⁸⁾ Dne 23. června 1726 koupil od Maxmiliány Eleonory, ovd. v. Zaydlitz, roz. v. Lesskurant, statek Vrbku o rozloze 220 hektarů.⁷⁹⁾ V letech 1724–1738 zastával úřad nejvyššího zemského komorníka krnovského a jeho znak je vyobrazen v osmém svazku krnovských zemských desk.⁸⁰⁾ Roku 1730 koupil od vdovy Alžběty sv. paní Vlčkové z Vel. Dubenska, roz. hr. Neidhardové, statky Vel. Dubensko, Gieraltovice a Hlivickou Lhotu za 27000 zl. rýn., pro jejich odlehlost je však postupně se ziskem rozprodal. Do posledních let jeho vlády v Kravařích rušivě zasáhla válka mezi Rakouskem a Pruskem. Vratislavským mírem po chotusické bitvě připadla největší část Slezska Prusku a kravařské panství se tak stalo součástí království pruského. Na podzim roku 1742 byly vyznačeny nové hranice zasazením 110 hraničních sloupů. 57. sloup byl 4. října 1742 umístěn za osobní účasti majitele panství mezi Kravařemi a Kouty. Jan Rudolf zemřel 10. listopadu 1750, o dva dny později byl pohřben do rodinné hrobky.⁸¹⁾ Jeho manželka ho smrtí předešla již 14. ledna 1744 a rovněž odpočívá v Kravařích.

Rodiče přežili pouze dva synové Mladší Amadeus (Gottlieb) Leopold se narodil 19. října 1727 v Kravařích a kmotry mu byli u křtu Gottlieb sv. p. Trach z Břeží na Tvorkově a Josefa Rogojská, roz. Šmerhová z Vel. Hošticích, jeho teta. Když se pak spolu s bratrem dělili 1. října 1752 o dědictví, bylo kravařské panství spolu s Vrbkou oceněno na 260 000 zl. a za vyplacení poloviny odhadní ceny ponecháno jeho staršímu bratru. Amadeus Leopold si koupil za svůj podíl z dědictví 29. listopadu 1752 panství Tvorkov a 3. září příštího roku uzavřel sňatek s Karolinou Benignou, dcerou Karla Františka sv. pána Skrbenského z Hříště a na Šenově. Manželka i jediná dceruška Marie Anna však záhy zemřely a byly pochovány v Šenově. Podruhé se vdovec ženil 26. dubna 1757 v Sudicích s Annou Engelbertou, dcerou Gottlieba sv. p. z Henneberka a Aloisie hr. Zelecké z Počenic. Amadeus Leopold zemřel na podagra 16. října 1768 a o tři dny později byl pochován do hrobky tvorkovského kostela.⁸²⁾

Jeho jediné dítě z druhého manželství, syn Jan Frydrych, byl křtěn 6. listopadu 1760 v Tvorkově. Jeho poručníkem se stal Theofil sv. p. z Henneberka na Sudicích. Otcovské panství převzal po dosažení zletilosti 24. února 1782. Dne 15. října 1786 byl přítomen holdování stavů ve Vratislavi králi Bedřichu Vilémovi II., od něž byl poctěn titulem komořího. Dne 25. ledna 1787 učinil smlouvu s Marií Annou hr. z Hoverden, dcerou Ignáce a Kristiny roz. hr. z Hoverden. Sňatek byl uzavřen 24. června t. r. na panství nevěstiných rodičů v Hünern. Jan Frydrych se tímto manželstvím zařadil mezi nejbohatší velkostatkáře. Dne 23. listopadu 1787 koupil nedaleko Tvorkova ležící panství Šilheřovice za 79 200 zl. od Karla sv. p. Laryše z Načeslavic. Svému synovci Adolfovi mohl půjčit ke koupi Lubovic

12 000 tol. Po matčiných rodičích zdědil obnos 6400 a 1000 tol. a jeho manželka získala po své matce 27 280 tol. Po roce 1798 se Jan Frydrych dohodl se svými strýci, že převezme správu sedlnického léna a vyplatí jim hotové jejich podíly. Po koupi Šilheřovic se zdržoval střídavě na tamějším zámku a v Opavě. Prováděl také nákladnou přestavbu zámku, která byla ukončena krátce před jeho smrtí. Zde také býval hostem jeho příbuzný, básník Josef sv. p. z Eichendorfu. Ani Jan Frydrych se nelišil od svých předků tvrdostí a bezohledností vůči poddaným. Právě na jeho tvorkovském panství vypukla roku 1809 poslední velká vzpoura poddaných, krutě potlačená vojskem roku 1811. Zemřel bez dědiců 29. dubna 1815 na plicní chorobu. Dva synové, dvojčata, zemřeli krátce po narození.

Tvorkov i Šilheřovice dědila tedy pozůstalá vdova právě v době, kdy lubovická větev Eichendorfů stála před neodvratným hospodářským úpadkem. Tito příbuzní jí museli ještě v prosinci 1818 vyplatit 33 609 zl. jako podíl na Sedlnici. Zemřela v Šilheřovicích 13. prosince 1830, pohřbena byla v Tvorkově. Z celého majetku bohatého strýce se do rodu Eichendorfů dostalo pouhých 20 000 tol., kterými na své příbuzné Jan Frydrych pamatoval v závěti ze 17. června 1789.⁸³⁾ Správu zděděných panství vedl jako plnomocník jménem svých sester Emanuel hr. z Hoverden, zemský rada volovského kraje. Dědicové pak Šilheřovice prodali roku 1835 za 165 000 tol. Františku Stücker-Weyershofovi a ten roku 1856 za půl miliónu uhlobaronům Rothschildům. Panství Tvorkov koupil za 205 000 tol. Jan Gustav hr. Saurma roku 1841.⁸⁴⁾

Starším synem Jana Rudolfa na Kravařích a Koutech byl Rudolf Jan Nep. Josef, narozený v Kravařích 3. srpna 1711. Aby mohl vyplatit svému bratru jeho podíl 130 000 zl., značně se zadlužil. Dne 26. listopadu 1754 se oženil v Kravařích s Johanou, roz. Sališovou, ovd. z Paulern, dcerou Karla na Pavlově a Charloty Alžběty sv. paní Posadovské. Zemřel 11. ledna 1767 v Kravařích v necelých 56 letech a zanechal dva syny a dceru.

Nejmladší, třetí syn, Rudolf Josef, se narodil jako pohrobek teprve 8. března 1767 na Dvořisku a zanechal po sobě zajímavě psaný vlastní životopis, dochovaný však pouze částečně.⁸⁵⁾ Zůstal svobodou a později žil trvale ve Vídni, kde také 8. března 1845 zemřel jako známý podivín, který se vyhýbal nejen cizím lidem, ale i styku s příbuznými. V letech 1799–1800 byl majitelem domu č. 50 v Opavě.⁸⁶⁾

Také Vincenc Ferrarius Jeronym Sarkandr, narozený 30. září 1758 v Kravařích, zůstal neženat a zemřel 23. listopadu 1823 v Lubovicích.

Rodinu založil pouze nejstarší ze sourozenců Adolf Theodor Rudolf, jemuž bylo v době otcovy smrti teprve 11 let. Po nechtěné kariéře v osobní gardě pruského krále Bedřicha Velikého, z níž se mu po mnoha obtížích podařilo vystoupit 5. září 1784, se věnoval studiím na univerzitě ve Frankfurtu nad Odrou i obvyklému cestování. Jako poručík Anhaltského pěšího pluku v Hlubčicích se pak stále častěji objevoval v Pilšti, kde se ucházel o ruku bohaté dědičky Lubovic a Radošova, Karoliny sv. paní Klochové z Kornic, s níž se také 23. listopadu 1784 v Lubovicích oženil.⁸⁷⁾ Již od dosažení plnoletosti usiloval Adolf o prodej kravařského panství přes odpor svého bývalého poručníka hr. Gesslera i úřadů. Dne 17. dubna 1782 došlo k soudnímu prodeji a panství koupil v dražbě za 251 000 zl. An-

Pamětní deska básníka Josefa svob. pána z Eichendorfu v Sedlnici.
Foto: K. Hrbáček.

tonín Gotthard hr. Schaffgotsch, císařský tajný rada a nejvyšší dvorský maršálek, přestože o koupi jevil zájem i Jan Frydrych sv. pán z Eichendorfu, aby byly Kravaře zachovány rodu.⁸⁸⁾ Příčinou prodeje však nebyly dluhy a válečné škody, ale stále větší Adolfova účast ve finančních spekulacích a pokusech o podnikání v hutní výrobě spolu s ratibořským měšťanem a kupcem Františkem Bernardem Bardolem. V letech 1769–1775 se na kravařském panství chovalo 162 kusů hovězího dobytka, 79 prasat, 10 koní a 1712 ovcí.⁸⁹⁾ Po prodeji Kravař koupil Adolf od svého tchána Václava sv. p. Klocha 23. srpna 1785 Lubovice za 41 000 tol. a Radošov za 87 000 tol. Trvalým sídlem rodiny se stal zámek v Lubovicích. Přepychový život nestačily krýt ani obvyklé příjmy z panství, ani podnikání, a tak se hromadily dluhy. Přesto se roku 1791 stal Adolf majitelem rozsáhlého panství Tošek—Pískovice, které koupil za 346 000 tol. a prodal roku 1797 se ziskem téměř 250 000 Františku hr. Gaschinovi na Vysoké. Dne 23. května 1795 kupoval za 106 000 tol. Slavíkov. Roku 1791 postoupil Radošov za 87 000 tol. svému bratru Rudolfovi, který zde žil s matkou až do její smrti 18. září 1798. Roku 1795 se stal také spolumajitelem sedlnického léna. Zemřel 27. dubna 1818 v Lubovicích.⁹⁰⁾

Z jeho dětí se stal Vilém Josef Arnošt v rakouských službách krajským hejtmanem v Tridentu; zbytek života trávil v Innsbrucku, kde i zemřel 17. ledna 1849. Jeho manželství s Julii Fischnallerovou bylo bezdětné. Patřil mu rovněž podíl na Manské Sedlnici.⁹¹⁾

Jeho sestra Luisa Antonie Nepomucena Johana se narodila 13. dubna 1804. Po úmrtí matky opustila Lubo-

vice a pobývala u své příbuzne Anny Marie roz. hr. z Hoverden v Šilheřovicích. Zdědila po ní 3000 tol., na jejichž vyplacení čekala v Bohumíně u Johany Gusnarové. Žila potom ve Vídni v přátelských stycích s básníkem Adalbertem Stifterem. Zemřela jako poslední ze sourozenců 25. prosince 1883 v psychiatrické léčebně v Döblingu u Vídne.⁹²⁾

Nejznámějším z dětí Adolfových byl druhorozený Josef Karel Benedikt, který se narodil 10. března 1788 v Lubovicích a svůj rod proslavil jako romantický básník. Dostalo se mu již v Lubovicích pečlivého vzdělání, takže se ve svých deseti letech mohl pokusit o tragédii z římských dějin. Se svým bratrem studoval na katolickém gymnáziu ve Vratislavi a od roku 1805 na univerzitě v Halle. Po jejím zrušení Napoleonem se zdržovali oba v Lubovicích, Josef pak pobýval u svých příbuzných v Šilheřovicích. V této době také hodně cestoval. Všiml si pod vlivem romantismu i života lidu, jehož jazyku dobře rozuměl. Seznámil se tehdy se svou pozdější manželkou Aloisí Annou Viktorií sv. paní Laryšovou z Načeslavic, která pocházela z nepříliš zámožné rodiny. Proto se zvláště matka snažila Josefa od zamýšleného sňatku odradit. Ve stále větší finanční tísní by byla rodina spíše přivítala jeho zájem o některou ze svobodných hraběnek z Hoverden, aby se tak alespoň něco z dědictví po Janu Frydrychu Eichendorfovi zachovalo rodině. Josef se však ve své volbě nedal zvíkat, a když nemohl do Pogřebína za svou vyvolenou osobně, vyměňoval si s ní veršované dopisy. Oba bratři zatím dostudovali ve Vídni a úspěšně složili státní zkoušky. Po získání místa v rakouských státních službách pomýšlel Josef na sňatek, byl však povolán pruským králem do armády. Ve vojenských službách setrval až do uzavření míru v Paříži. Dne 14. dubna 1814 se oženil ve Vratislavi a oba manželé pak žili v Lubovicích a v Berlíně. Josef působil až do roku 1844 v pruských státních službách. Po smrti rodičů následoval neodvratný hospodářský úpadek. V dražbě byly prodány všechny alodní statky; roku 1823 Lubovice, 1824 Radošov, 1831 Slavíkov. V majetku rodiny zbylo pouze biskupské léno Sedlnice u Příbora, o něž se dělili otcovi bratři Vincenc a Rudolf se svými synovci Vilémem a Josefem. Josef řídil velmi obezřetně správu Sedlnice už od roku 1818. Musel přitom energicky čelit finančním požadavkům strýce Rudolfa. Od roku 1849 se stal samostatným držitelem léna, kde zvláště po odchodu do výslužby často trávil čas a tvořil.⁹³⁾ Zasloužil se také o obnovu řádového hradu německých rytířů v Malborku, kde byla jako projev uznání zasazena do okna skleněná výplň s jeho jménem a znakem. Udržoval přátelské styky i se svou vzdělanou sestrou Luisou, kterou roku 1846 navštívil v Badenu. Po smrti manželky v Nise 3. prosince 1855 byl na pozvání vratislavského biskupa na podzim 1856 a 1857 hostem na jeho zámku Janském Vrchu u Javorníku. Zemřel 26. listopadu 1857 v domě svého zetě Ludvíka v. Besserera-Dahlfingera v Nise.⁹⁴⁾

V krátkosti si nyní povšimneme osudu těch potomků, kteří se vyskytovali v souvislosti se Sedlnicí a moravským prostředím. Dcera Marie Terezie Alexandrina žila jako vdova po Ludvíku v. Besserer-Dahlfingerovi, řediteli divizní důstojnické školy v Nise, v letech 1858–1870 na sedlnickém zámku, zemřela 11. března 1894 v Drážďanech.⁹⁵⁾

Syn Rudolf Josef Julius, narozený 19. dubna 1819 ve Vratislavi, se podílel jako pruský důstojník na potlačení revolučního hnutí v Lehnici. Za svého působení v Gdaňsku se oženil s Marií Amálií Thymianovou ze zdejší bankéřské rodiny. Od roku 1855 byl držitelem Sedlnice, prodal však roku 1890 zadlužený statek za 80 000 zl. Mořici hr. Vetterovi na Nové Horce a bydlel pak ve Fulneku, kde 18. ledna 1891 zemřel.⁹⁶⁾

Jeho dcera Marie Josefa, narozená 12. ledna 1859 v Sedlnici, se provdala za Pavla sv. p. Sedlnického-Odrowonse z Choltic.⁹⁷⁾

Syn Hartwig Erdmann Julius Rudolf, narozený rovněž v Sedlnici 12. dubna 1860, navštěvoval pruskou vojenskou akademii v Lehnici a stal se generál poručíkem pruské armády. Dne 12. listopadu 1894 se v Nové Horce oženil s Luisou Josefínou Marií hr. Vetterovou.⁹⁸⁾

Jejich nejstarší dcera Alžběta Ida se 2. února 1921 provdala v Sopotech za Otakara hr. Strachwitz.⁹⁹⁾

Syn Rudolf Hartwig Erdmann zemřel 4. ledna 1964 v Soestu ve Vestfálsku jako poslední potomek eichendorfského rodu. Jejich jméno připojili ke svému příbuzní Strachwitzové.¹⁰⁰⁾

Působení Eichendorffů v našem kraji je spojeno s nejtěžší dobou našich národních dějin. Eichendorffové by mohli sloužit jako příklad těch bezohledných cizáků, kteří utiskovali slezský lid a v nové vlasti nikdy nezdomácněli. Sklony ke krutosti, časté kriminální delikty, nemoci, duševní poruchy i nepříliš vysoký věk jednotlivých příslušníků rodu vedly k postupnému úpadku ekonomickému i biologickému. A tak jen touha po poznání minulosti našeho kraje, půvabná stavba kravařského zámku a jméno německého romantického básníka dávají odpověď na otázku, proč vznikla tato práce.

Poznámky:

1. Dietmar Stützer, Die Eichendorff'schen Güter in Oberschlesien und Mähren, Betriebsgeschichte, Betriebsaufbau und Ursachen ihres Zusammenbruches, 1630—1831, Allgäu 1974, s. 24.
2. Augustin Weltzel, Geschichte des edlen und freiherrlichen Geschlechts von Eichendorff nach Urkunden bearbeitet..., Ratibor 1876, s. 50.
3. Tamtéž, s. 51.
4. Tamtéž, s. 55, 58.
5. Tamtéž, s. 56; OSN, díl XXVII., s. 244, heslo Wismack.
6. Weltzel, c. d., s. 59.
7. Tamtéž, s. 59; SOA Opava, Pozůstalost ing. Josefa Nirtla, inv. č. 54, heslo Eichendorff, (dále jen PJJ).
8. Josef Zuka, Alchymista Michal Sendivoj pánem na Kravařích a Koutech (Hlavně podle akt zemského archivu Opavského), Věstník Matice opavské, 1909 (r. 17), s. 2—8.
9. SOA Opava, Pozůstalost Josefa Zukala, inv. č. 197, heslo Eichendorff (dále jen PJJ), zde uvedeno datum říjen 1636. Weltzel, Nirtl a Slawik uvádějí rok 1626, Stützer považuje za důležitější datum převedení statků Sendivojových na Jakuba, k němuž došlo 19. března 1630.
10. Zuka, c. d., s. 2—8; PJJ.
11. PJJ.
12. Zuka, c. d., s. 2—8.
13. PJJ.
14. Podle sdělení Pavla Šrámk, SOA Opava.
15. Joseph Slawik, Eichendorffgeschlecht in Deutsch-Krawarn 1634, Ratibor 1923, s. 2.
16. Tamtéž, s. 2.
17. PJJ.
18. Tamtéž; Franz Josef Häussler, Ahnentafeln und Stammbäume, I-III. Lieferung, Opava 1929, Auszug

- aus den Matriken der Stadtpfarrkirche zu Troppau, Taufmatrik Band I. 1627 bis 1664, s. 70—72; Josef Pilnáček, Rody starého Slezska, díl I., Jilové u Prahy 1969, s. 176; díl II., Jilové u Prahy 1972, s. 82.
19. Weltzel, c. d., s. 3.
 20. Slawik, c. d., s. 2.
 21. Pilnáček, c. d., díl III, Jilové u Prahy 1972, s. 105, 106.
 22. PJJ; Weltzel, c. d., s. 3.
 23. Tamtéž, s. 3; Slawik, c. d., s. 2, 3.
 24. Stützer, c. d., s. 27.
 25. PJJ.
 26. Eduard Richter, Adelige, welche in Hotzenplotz gelebt haben, oder daselbst geboren, getauft, gestorben sind und auch begraben wurden, Notizen-Blatt, 1884, č. 10, s. 74.
 27. Tamtéž, s. 42.
 28. PJJ.
 29. SOA Opava, Pozůstalost Vincence Praska, Topografie Opavská, sv. 3., inv. č. 3, Sosnová VII/8, rukopis.
 30. Tamtéž.
 31. PJJ.
 32. Tamtéž.
 33. Tamtéž.
 34. Tamtéž.
 35. Tamtéž.
 36. Häussler, c. d., Genealogischer Zusammenhang der Besitzer von Gr. Horschütz bei Troppau vom Jahre 1636 bis 1730 nach Urkunden aus d. Archiv d. Fhrn. Viktorin v. Sobek zu Stablowitz, s. 11, 12, 14; Pilnáček, c. d., díl I., s. 135, 136.
 37. PJJ.
 38. Tamtéž.
 39. Tamtéž; PJJ.
 40. Byli to Frant. Vilém Ant. Sedlnický z Choltic a Jindřich Vilém sv. p. Wilczek z Dobré Zemice a Hlučína.
 41. PJJ.
 42. Weltzel, c. d., s. 8; PJJ uvádí datum 29. června 1692, asi méně správně.
 43. Weltzel, c. d., s. 8, 14, uvádí následovně:
 - a) Jiří Frydrych, syn Jiřího Viléma, ženatý s Annou hr. z Vrbna, jimž se 10. 11. 1695 narodila dcera Marie Terezie Josefa, křtěná v Kravařích;
 - b) Jiří Frydrych, který se ženil 9. 1. 1692 s Evou Salomenou z Henneberka, vrah Jana Ferdinanda hr. z Oppersdorfu;
 - c) Jiří Frydrych, který zemřel 1. 12. 1724 a byl pochován v Kravařích, narodil se však teprve r. 1678 a snad(!) byl synem Ferd. Burcharda.
 44. Stützer, c. d., s. 27.
 45. PJJ; Roman Frhr. v. Procházka, Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien, Neustadt a. d. Aisch 1973, s. 169.
 46. SOA Opava, Pozůstalost Vincence Praska, Topografie Opavská, sv. 3, inv. č. 3, VII/38 Vrbka, rukopis.
 47. PJJ.
 48. Tamtéž; Weltzel, c. d., s. 9—14.
 49. PJJ; PJJ.
 50. PJJ.
 51. Tamtéž.
 52. Tamtéž.
 53. Tamtéž.
 54. Tamtéž; Häussler, c. d., Auszug aus den Matriken der Stadtpfarrkirche zu Troppau, Taufmatrik Band I. 1627 bis 1664, s. 70—72; Pilnáček, c. d., díl I., s. 176; díl II., s. 82.
 55. Konrad Blažek, Der Adel von Oesterr. Schlesien, Norimberk 1885, s. 15; Weltzel, c. d., s. 4, 6, 7.
 56. Slawik, c. d., s. 3, 4.
 57. PJJ; Slawik, c. d., s. 4.
 58. PJJ.
 59. Slawik, c. d., s. 4.
 60. Weltzel, c. d., s. 8; PJJ, rodokmen.
 61. Weltzel, c. d., s. 14.
 62. PJJ, vývod Josefa Karla Benedikta.
 63. PJJ; Slawik, c. d., s. 4.
 64. Stützer, c. d., s. 41, 60, 82.
 65. PJJ; Stützer, c. d., s. 27, zde uvedena suma 50 600 zl.
 66. PJJ, rodokmen.
 67. PJJ; Weltzel, c. d., s. 15.
 68. PJJ.

69. Tamtéž; Stützer, c. d., s. 27.
70. Pilnáček, c. d., díl I., s. 185, 186.
71. PJZ.
72. Weltzel, c. d., s. 37.
73. Tamtéž, s. 37, 38.
74. Tamtéž, s. 38.
75. Tamtéž, s. 38.
76. PJZ.
77. PJN, vývod Josefa Karla Benedikta; Häussler, c. d., Genealogischer Abriss der Familie Pott v. Lubras..., s. 12, 34.
78. František Rezáč, Zámky Severomoravského kraje, Ostrava 1979, s. 19.
79. SOA Opava, Slezský stavovský archiv v Opavě, Zemské desky knížectví krnovského, sv. 8, fol. 39; Stützer, c. d., s. 28, kde uveden rok 1727.
80. SOA Opava, Slezský stavovský archiv v Opavě, Zemské desky knížectví krnovského, sv. 8, malba na titulní straně.
81. Weltzel, c. d., s. 16, 17.
82. PJN, rodokmen; Weltzel, c. d., s. 39—43; Procházka, c. d., s. 370.
83. PJN; Weltzel, c. d., s. 43—47; Häussler, c. d., Die 16 Ahnen d. Henriette Gfin. Cappy..., s. 65.
84. Tamtéž.
85. PJN, vývod Josefa Karla Benedikta; Slawik, c. d., s. 9—11.
86. PJZ.
87. Weltzel, c. d., s. 19, 20; Slawik, c. d., s. 9; Ignaz Ritter v. Schönfeld, Adels-Schematismus des Österreichischen Kaiserstaates, I., Vídeň 1824, s. 99 a násl.
88. PJN; Stützer, c. d., s. 29.
89. Stützer, c. d., s. 16, 29, 62.
90. Weltzel, c. d., s. 21—25.
91. PJN, zde uveden také nápis na jejich společném náhrobku v Innsbrucku.
92. Weltzel, c. d., s. 35; Stützer, c. d., s. 30.
93. Weltzel, c. d., s. 26—34, kde velmi podrobně; Stützer, c. d., s. 30; Christian d'Elvert, Die Freiherrn v. Eichendorff, Notizen-Blatt, 1871, č. 11, s. 83—84; OSN, díl VIII, s. 452, heslo von Eichendorff; Ostravský kulturní měsíčník, 3/83, s. 80, Kulturní kalendárium.
94. Weltzel, c. d., s. 32—34; R. Zuber, Josef v. Eichendorff na Jánském Vrchu, Vlastivědné zajímavosti, 1970, č. 13.
95. Weltzel, c. d., s. 36.
96. Tamtéž, s. 36, 37.
97. PJN; Slawik, c. d., s. 6, 7.
98. Tamtéž.
99. PJN, rodokmen.
100. Stützer, c. d., s. 30.

František Šustek

Keramická deska se znaky majitelů statku Spálova z roku 1594

Ve Spálově v domě čp. 128 byla při opravě dlažby v „síní“ nalezena deska z pálené hlíny, použitá zde jako dlaždice, na jejímž rubu byly před vypálením do hlíny vytlačeny dva šlechtické erby, nad nimi písmena ZPZP ERZK a dole letopočet 1594 se dvěma dalšími písmeny. Majitel domu Klement Poslušný odevzdal 29. 7. 1973 tuto významnou hmotnou památku k dějinám obce kronikáři městečka Spálova Antonínu Brňákovi pro muzejní sbírku Vlastivědného kroužku Oderských vrchů ve Spálově. Ale protože od r. 1972 byla místnost muzejní sbírky v zámku užívána jako klubovna SSM, uložil A. Brňák desku prozatím do kanceláře MNV, kde pracoval jako účetní, matrikář a kronikář obce. Po jeho smrti 2. 11. 1979 byla deska nezvěstná a byla považována za ztracenou až do 11. 1. 1984, kdy ji znovu náhodou našla nynější účetní MNV Anna Sendlerová, a to ve skříni na MNV, kde je dosud uložena.

Ant. Brňák napsal o této keramické desce podrobný zápis do Kroniky městyse Spálova, II. díl (1948—1975), v kapitole „Rok 1973“ na s. 381, nadepsaný „Nález dlaždice z roku 1594“, kde také uvedl rozluštění písmen na této desce. K tomu do téže kapitoly nakreslil celostránkovou perokresbu desky ve skutečné velikosti. Snímky desky pořídil v r. 1973 spálovský občan Miroslav Šustek, fotograf Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody v Ostravě.

Popis desky a výklad zobrazených písmen a znaků

Nalezená keramická deska s heraldickou výzdobou, jež sloužila naposled druhotně jako dlaždice, je z šedohnědé načervenalé vypálené hlíny a má tvar nízkého pravidelného čtyřbokého hranolu o rozměrech podstavy 23,5×23,5 cm a výšce (síle desky) 4,5 cm. Její hmotnost činí 5,1 kg. Nahoře na desce jsou vtlačeny do hloubky dva štíty se znaky. Heraldicky vpravo je umístěn štít se dvěma stojícími dančímí parohy („lopatami“), vlevo štít, na němž je srp měsíce, obrácený rohy vzhůru, jež jsou zakončeny dvěma hvězdami, a dole uprostřed pod měsícem je připojena mořská škeble (lastura). Pod znaky dole jsou opět vytlačeny číslice a písmena: 1 5 E 9 4 2 .

Horní nápis je vytvořen vlastně ze začátečních písmen jmen manželů, majitelů spálovského statku:

Z P Z P Zibřid Podstatský z Prusinovic,
E R Z K Eliška Rejzvicová z Kadeřína.

Dolní nápis obsahuje letopočet, který bezpečně čteme 1594. Uprostřed letopočtu mezi dvojčíslími 15 a 94 je vloženo písmeno E a na konci letopočtu je připojeno písmeno 2. Význam těchto dvou písmen, E a obráceného S, zatím neznáme; snad by to mohla být začáteční písmena jména hrnčíře či kamnáře výrobce desky.

Po shlédnutí fotografií spálovské keramické památky nebyli odborníci shodného názoru, zda jde o keramickou desku, dlaždici nebo kachel. Ant. Brňák usoudil již v r. 1973, že jde o dlaždici. Tento názor potvrdil také Václav Burian z Krajského vlastivědného muzea v Olomouci v dopisu z 23. 1. 1984: „Podle mého názoru se jedná o dlaždici, jak ukazuje celkový vzhled, podle poslaného materiálu a rozměrů. Funkci kachle je možno zcela vyloučit s ohledem na sílu desky (kachel má obvykle nepoměrně slabší střep) i absenci rubní komorové adjustace.“ Dne 28. 2. 1984 jsem přivezl do Olomouce originál památky ke shlédnutí V. Burianovi, který opět usoudil, že jde o dlaždici, nikoliv o kachel. Protože však deska mohla původně sloužit i k označení majetkového vlastnictví na stěně vrchnostenské budovy, používám v článku názvu keramická deska.

Popisovaná deska byla vyrobena v podstatě obdobným technologickým postupem, jak se dříve ručně vyráběly cihly, tj. že zpracovaná tvárná hlína byla natlačena do dřevěné formy, z níž byla po zarovnání vyklopena a teprve po vyschnutí vypálena. V případě naší desky byly na dno formy předem připevněny dřevěné vyřezané reliéfy negativních zobrazení znaků a nápisů, jež se pak jako pozitiv vtiskly do hlíny. Při vypalování desky i při pozdější manipulaci s ní došlo k malým deformacím a poškozením, jež však nejsou na újmu čitelnosti písmen a číslic i zřetelnosti tvaru znaků.

Oba na desce do hloubky vytlačené renesanční štíty jsou téměř shodného tvaru a velikosti a jejich obvoody jsou vytvořeny převážně z oblouků a vlnovek (celkem 5 prvků), symetricky umístěných. Velikost štítů je taková, že jejich obrysy je možno vepsat do obdélníků o rozměrech 8,5×10,5 cm. Pravý štít manžela je však o něco širší než levý štít manželky.

Erbovní figury na štítech jsou zřetelně viditelné. Znak Žibřida Podstatského z Prusinovic, umístěný pod iniciálkami Z P Z P, tvoří dva ve štítě souměrně stojící široké dančí parohy (lopaty), jež jsou mírně od osy štítu ven prohnuté a na vnější straně a nahoře mají šikmo vzhůru po šesti výběžcích paroží. Znak Elišky Rejzovicové z Kadeřína, umístěný pod iniciálkami E R Z K, má ve štítě stoupající měsíc, tj. měsíc, jenž má rohy vzhůru obrácené, a na každém jeho rohu má pětícípou hvězdu. Podle umístění cípů hvězdy do os pravidelného šestiúhelníku lze usoudit, že hvězdy jsou vlastně šesticípé, ale jeden cíp se kryje s rohem měsíce. Dole pod středem měsíce je bezprostředně připojena lastura (hřebenatka Jakubská), obrácená rýhovanou vypuklou stranou dopředu a postavená zámkem vzhůru. Lastura má na plášti 10 rýh, jež jsou dobře viditelné.

Popsané dva znaky, jež jsou na desce umístěny vedle sebe, tvoří dohromady dvojici znaků dvou rovnorodých manželů, čili vytvářejí tzv. alianční manželský znak.

Místo a okolnosti nálezů desky

Deska z r. 1594, patřící původně nesporně majitelům bývalé spálovské tvrze (dnešního zámku), jak ukazují vtlačené erby, byla nalezena v domě č. p. 128. Majitel domu Klement Poslušný (nar. 21. 11. 1909 v tomto domě, zem. 25. 3. 1984) mi podal v této záležitosti některé informace, které jsem doplnil údaji Ant. Brňáka z kroniky obce.

Dům č. 128 byl až do roku 1777 užíván jako panské bělidlo a vrchnostenská prádelna. Bělidlu se v místním nářečí říkalo „bělářna“. (S tím souvisí i původ zdejšího příjmení Berálek: belar (=bělař) > zdrob. tvar belárek > přesmykem berálek). Voda pro bílení se brala z vedle se prostírajícího nejhořejšího rybníka. Prostor k bílení plátna a prádla byl v dnešní tzv. „Horní panské zahradě“, která byla odedávna ohraničena zdí, aby drůbež nebo dobytek nemohl bílené zboží poškodit. Přímé zprávy o bělidle v tomto prostoru máme až z r. 1661, kdy se opravovala zeď bělidla, jež byla již dříve součástí kamenných hradeb tvrze. Je jisté, že bělidlo stálo již před rokem 1584, tj. před dobou vzniku desky, a že je dala vybudovat spálovská vrchnost, čímž lze vysvětlit, proč v domě č. 128 byla tato keramická deska nalezena.

Pokud jde o spálovské čtyři rybníky u zámku (dnešní školy), zbyly do dnešní doby jen dva prostřední. Nejspodnější rybník, u něhož bývaly kdysi veřejné lázně (u nynější budovy MNV č. 62), byl zasypán v roce 1717 a přeměněn na zámeckou zelinářskou zahradu (nynější zahradnictví MNV). Nejhořejší rybník u „panské bělářny“ byl zasypán v roce 1828 a přeměněn na náměstí („plac“), což bylo tehdy nezbytné v souvislosti s povýšením Spálova na městečko 25. září 1828 a s udělením dvou výročních trhů 21. listopadu 1832, které se pak na tom místě pravidelně konaly.

Dne 6. 10. 1777 byla budova bělidla dána privilegiem zámeckého pána Emanuela Záviše z Osenic do užívání panskému kočmu Bartoloměji Poslušnému za dobré služby, a to za úplaty 178 zlatých. Tehdy byla budova vystavěna z cihel a kamení. Důvodem k zániku bělářského řemesla při tomto domku byla skutečnost, že zámecký pán si zřídil ze zahrady, kde se před tím bílilo, v té době módní jízďárnu („Reitschule“). Bělidlo bylo přemístěno na vrchnostenskou louku pod dolní konec obce Luboměř.

Při stavbě nového zděného domku č. 128 v roce 1777 bylo použito nepochybně také staršího stavebního materiálu z bývalého panského bělidla. A tak se dostala deska se znaky, která velmi pravděpodobně byla původně umístěna na vnější stěně bělidla, sekundárně do dlažby v „síní“ před „jizbou“ domku mezi ostatní neoznačené cihlové dlaždice a břidlicové („šifrové“) ploché kameny. Degradace desky s heraldickou výzdobou na pouhou dlaždici je celkem pochopitelná vzhledem k časovému odstupu 183 let, neboť deska již neplnila funkci k označení vlastnictví. Naštěstí byla deska položena do dlažby hladkou stranou vzhůru a stranou s reliéfem dolů, takže nápisy a znaky nebyly sešlapány a dochovaly se neporušené.

V roce 1922 se otec informátora Josef Poslušný rozhodl vyměnit dlažku v síni a nahradit starou „šifrovou“ podlahu zcela novou podlahou cihlovou. Když vyzvedl starou dlaždici, objevil na její spodní straně dva šlechtické znaky s písmeny a s letopočtem 1594. Uschoval dlaždici pod střešku „parganu“ na pilíři u vrat do dvora a zapomněl na to. Po čase se o dlaždici zmínil Rudolf Míkovi z Luboměř č. 51 (1892–1975), který jakožto pilný vlastivědný pracovník a písmák ji chtěl získat do svých sbírek starožitností. Josef Poslušný si však nemohl vzpomenout, kam dlaždici uschoval. Až teprve v r. 1949 nynější majitel Klement Poslušný při opravě střešky na pilíři vrat znovu dlaždici našel. Uvědomil o tom vlastivědného pracovníka Ant. Brňáka ve

Jetrich Podstatský z Prusovic, pán na Potštátě od 1584. Dřevoryt Jana Willenbergera v Paprockého Zrcadle, fol. 273. Foto: B. Mandrllová.

Spálově č. 73 (1920—1979), který ji převzal v roce 1973 do muzejní sbírky Vlastivědného kroužku Oderských vrchů při OB ve Spálově.

Je třeba připomenout, že Ant. Brňák si všiml, že deska se znaky má shodné rozměry a tvar jako některé dlaždice dochované v kryptě pod presbytářem spálovského kostela, a vyslovil domněnku, že by mohly být stejného původu. V době, kdy byl ve Spálově administrátorem farnosti Jan Vdoleček (1963—1975), byla asi v r. 1972 zpřístupněna krypta, takže si Brňák mohl této podoby dlaždic všimnout. Než však mohl provést srovnání a vyjmout některou dlaždici z krypty, byl za dalšího administrátora Bohuslava Směšného (1975—1979) v r. 1976 při nové vnitřní úpravě kostela opět přístup do krypty zazděn a celý presbytář byl vydlážděn novými mramorovými deskami, takže si Brňák svou domněnku již nemohl ověřit. Snad se o to pokusí badatelé při některé vhodné příležitosti v budoucnu.

Nositelé znaků na spálovské desce z roku 1594

Žibřid Podstatský z Prusinovic a na Spálově, který se tak psal v českém listu, daném a napsaném na spálovské tvrzi v r. 1583 (srv. Záhorská kronika, 1948 [r. 25], s. 90—91), pocházel ze starobylé moravské vladycké a pak rytířské rodiny, jež se psala podle Prusinovic u Bystřice pod Hostýnem, severně od Holešova. V r. 1408 získal Tas z Prusinovic od Bočka z Kunštátu, dědy pozdějšího českého krále Jiřího z Kunštátu a Poděbrad, městečko Potštát s okolními vesnicemi (ZDO VII, 660), a tak se rod podle Potštátu (tehdy Podstatu) začal psát Podstatský z Prusinovic.

Na potštátském panství, jehož součástí byl i statek Spálov, se rod Podstatských z Prusinovic udržel přes dvě stě let až do třicetileté války, ve Spálově do roku 1611. Když v 16. století příslušníků rodu přibývalo, počali bratří a příbuzní rodu držet jednotlivé části panství v tzv. „nedílu“, jakožto části nebo statky v rámci nedílného celku. Tak vznikly části „nedílu“ Potštátský, Liptáňský (nyní Luboměř p. Stráž.) a Spálovský.

Žibřid Podstatský z Prusinovic držel spálovský díl potštátského panství od roku 1567. K spálovské části patřily tehdy kromě Spálova také vsi Luboměř a Kyžlířov. Před rokem 1598 získal dědictvím po bratru Divišovi sousední díl Liptán s vesnicemi Barnovem a Rudoltovicemi. Žibřid měl čilé styky s okolními šlechtici a je často uváděn jako svědek při smlouvách. Náboženského vyznání byl již luterského.

Žibřid zemřel ve čtvrtek 25. října 1607. Soudobou zprávu o jeho smrti nacházíme v práci B. Indra — A. Turek „Paměti drahotušských kronikářů 1571—1911“, ČVSMO, 1947 (r. 55), s. 246. Kronikář Matěj Sabin v Kronice Podolských zaznamenal: „Toho roku ve čtvrtek před svatým Šimonem Judou [tj. 25. října 1607] umřel pan Žibřid Spálovský v poli velmi náhle“. Dokladem toho je o 116 let mladší podrobný zápis ve spálovské matrice (I., fol. 547) o úmrtí spálovského pána Karla Ferdinanda ze Schertzu 17. 10. 1723, který byl v kryptě uložen vedle tělesných pozůstatků Žibřida Podstatského z Prusinovic na Spálově, na jehož rakvi byla tabulka udávající, že zde byl pochován v r. 1607. Podrobnosti o tomto pohřbu jsou uvedeny v článku Ant. Brňáka „Pohřbívání v hrobce kostela ve Spálově“, Oderské vrchy, 1970 (r. 3), s. 42—45. Zmínky o kryptě kostela ve Spálově uvádí také Miloš Kouřil v práci „Regesta z konsistorního archivu v Olomouci“ ve Sborníku památkové péče v Severomoravském kraji 5, Ostrava 1982, s. 266 a 272. V souvislosti s tím je třeba upozornit, že v díle Jos. Pilnáčka „Staromoravští rodové“, Vídeň 1930, u s. 276 v příloze II. rozrodu pod čís. 75, je udáno úmrtí Žibřida Podstatského v r. 1612, což je třeba opravit na r. 1607.

Manželka Žibřida Podstatského z Prusinovic, Eliška (zvaná též Alžběta) Rejzvicová z Kadeřína, pocházela ze starobylého slezského rodu, jenž své jméno obdržel od vsi Rejzvic a který se usadil na Kadeříně, 6 km východně od Kozlí. Neznáme zatím ani datum sňatku ani jména jejích rodičů a statku, z něhož se na Spálov přivdala. Po smrti Žibřidově držela vdova Eliška (Alžběta) Rejzvicová z Kadeřína „paní na Spálově“ sama spálovský statek v letech 1607—1609. Dosvědčují to zápisy v gruntovníci „Registra dědiny Barnova 1592“ (I., fol. 37, 49), kde je dochován i její podpis.

Ke konci roku 1609 převzal celý spálovský a liptáňský díl Bernart Podstatský z Prusinovic na Potštátě a tím bylo po 74 letech opět celé panství potštátské sloučeno. Bernart Podstatský byl synem Žibřidova bratrance Bernarta Podstatského z Prusinovic a měl rovněž manželku z rodu Rejzviců, a to Alenu Rejzvicovou z Kadeřína. Spálovský statek pak prodal v r. 1611 paní Kristině z Rogendorfu a zemřel 1614.

Mezitím vdova po Žibřidovi Spálovské Eliška Rejzvicová z Kadeřína odešla do Lipníka, kde se v půhonných knihách olomouckých v letech 1613—1616 připomíná jako majitelka svobodného dvora a domu na předměstí Lipníka (srv. L. Hosák „Svobodné dvory na Moravě“, ČVSMO, 1923 [r. 34], s. 33 a Aa. Turek „Drobná šlech-

ta v Lipníku ve světle půhoných knih olomouckých v 16. a 17. stol.", Zahorská kronika, 1938—1939 (r. 21), s. 37).

Z uvedeného vidíme, že rod Podstatských z Prusinovic držel Spálov přes 200 let od r. 1408 do r. 1611, kdy poslední majitel tohoto rodu Bernart Podstatský prodal tvrz a ves Spálov s patronátem kostela a vsi Luboměř a Barnov za 31 000 moravských zlatých Kristině z Rogendorfu, která zemřela 1621.

Zatímco Žibřid Podstatský a Eliška Rejzvicová nezanechali potomků, syn jeho bratrance Bernarta, taktéž Bernart, který zemřel r. 1614, měl s manželkou Alenou Rejzvicovou čtyři děti, z nichž syn Jan Šťastný Podstatský z Prusinovic byl jako poslední svého rodu majitelem Potštátu, který mu byl v r. 1623 zkonfiskován pro účast na stavovském odboji. Sídlel pak na statku Bartošovice u Příbora, které koupil v r. 1616 a jež mu zůstaly, neboť přestoupil r. 1624 ke katolictví, takže mu byl statek r. 1628 intabulován. Na Bartošovicích se rod Podstatských udržel až do r. 1768. Již v r. 1573 získal koupí rod Podstatských z Prusinovic statek Veselíčko u Lipníka, kde se tento později hraběcí rod Podstatský-Liechtenštejn udržel až do novodobého zestátnění statku.

Popisy znaků.

Znaky na spálovské desce z pálené hlíny z r. 1594 jsou vytlačeny a umístěny na prostých a jednoduchých renesančních štítech, které nejsou doplněny helmami, klenoty a přikryvadly. Pochopitelně také nejsou znaková znamení a pole štítů provedeny v barvách. Proto zde uvádím popis obou znaků podle údajů heraldické literatury.

Znak Podstatských z Prusinovic

Podle údajů Jos. Pilnáčka v knize „Genealogie Podstatských z Prusinovic“, Brno 1929, byl původní znak rodu jeden stočený paroh na štítě, a to paroh jelení, štíhlého tvaru, který měl 4 až 6 výrůstků či růžků. Tento znak se vyskytuje na nejstarších pečetích a trvá až do poloviny 15. století. Pak se na znakovém štítě začínají objevovat dva souměrně umístěné jelení parohy, a to nejdříve v klenotu nad helmem, pak i na štítě znaku. Štít býval vždy červený a parohy na něm bílé či stříbrné a podle toho též přikryvadla červená a bílá (stříbrná).

V druhé polovině 15. a počátkem 16. století došlo postupně k záměně štíhlých dvou parohů jeleních za široké dva parohy (lopaty) dančí (danělové), které také zřetelně vidíme na spálovské desce. Na listině Mladoty Podstatského z Prusinovic a na Spálově z 28. září 1551, jež je uložena v Archivu města Potštátu (OA Nový Jičín, prac. Potštát), jsou dochovány tři přivěšené pečeti, z nichž levá je pečeť vydavatele listiny Mladoty Podstatského z Prusinovic a na Spálově, prostřední je pečeť Jiřího Pogarlla z Geglne, úředníka na Odrách (ve znaku uprostřed dvourohé vidly a po stranách po jednom cepu), pravou pečeť přitiskl bratr vydavatele listu Albrecht Podstatský z Prusinovic. Dva poslední přivěsili své pečeti jakožto svědkové. Je zajímavé, že oba bratři Podstatských mají parohy na znacích svých pečetí odlišné: Mladota má dva štíhlé parohy jelení, kdežto Albrecht má široké lopatovité parohy dančí. Uvedenou listinu

otiskl Ivan Krška v článku „Listina Mladoty Podstatského z Prusinovic z roku 1551“ ve VSONJ, 1980, sv. 26, s. 5—8. Znak s dančími parohy z doby kol r. 1590 je namalován na obraze Aleny Podstatské z Prusinovic v kostele v Rájci u Černé Hory (podle J. Pilnáčka).

Použití dančích parohů místo původních jeleních ve znaku Podstatských nepochybně souvisí s dobou výskytu daňků v našich zemích. Dančí zvěř pochází z Malé Asie, odkud byla dovezena do Evropy, a to nejdříve do Anglie, pak postupně i do střední Evropy. První zápis o chovu daňků u nás pochází z r. 1465. Nejdříve se dančí zvěř chovala jen v oborách, ale postupně se vysazovala i do volnosti (Květy, 26. 3. 1983). Je tedy zřejmé, že použití dančích lopat do erbu Podstatských souvisí se zaváděním chovu daňků u nás. Dančí zvěř se i v současné době sporadicky vyskytuje na Spálovsku a v Oderských vrchách.

Je zajímavé, že pozdější potomci rodu Podstatských se vrátili zase ke znaku jeleních parohů, jak to vidíme např. na hraběcím erbu Podstatských-Liechtenstejnů, uděleném 6. 2. 1762, který je vyobrazen na barevné příloze knihy Jos. Pilnáčka „Genealogie Podstatských z Prusinovic“, za s. 21.

Znak Rejzviců z Kadeřína, starobylého slezského rodu, z něhož pocházela Eliška, manželka Žibřida Podstatského, popisuje Jos. Pilnáček v knize „Rody starého Slezska“, díl III., Jílové u Prahy 1972, s. 53, takto: „Znak původní jak vyobrazeno podle Paprockého Štambuchu 112, 483—5. Štít byl modrý, půlměsíc a hvězdy žluté, lastura či mořská škeble bílá“.

V díle Kadich—Blažek „Der Mährische Adel“ v Siebmacherově Wappenbuchu, sv. IV., Norimberk 1899, s. 111, je uveden obdobný popis znaku, toliko rozdílný pokud jde o barvu měsíce: Původní znak. V modrém poli stoupající stříbrný měsíc, jehož dvě špičky jsou osazeny zlatými hvězdami. Rozšířený znak. V modrém poli převrácená stříbrná mušle, na jejímž zakulaceném okraji je připojena figura původního znaku (tj. měsíc s hvězdami). Klenot se rovná figuře na štítě. Přikryvadla jsou modrá a stříbrná. Oba znaky, původní i rozšířený, jsou vyobrazeny v témž díle na tabuli 87 pod nadpisy REISWITZ, I., II. Znak na spálovské desce se shoduje s vyobrazením II., až na to, že lastura je na spálovské desce postavena zámekem vzhůru, kdežto na uvedené kresbě zámekem dolů.

Jos. Pilnáček se v díle „Staromoravští rodové“, s. 248, zmiňuje též o odchýlném vyobrazení znaku ve tvaru ostruhy, a to na pečetě Václava z Kadeřína a na Vel. Petrovicích a Ferdinanda z Kadeřína z 8. 11. 1623. Lastura je nahrazena hvězdičkou, která s půlměsícem tvoří jezdeckou ostruhu.

Úplně odlišný výklad znaku Elišky Rejzvicové z Kadeřína na spálovské desce podal Ant. Brňák v „Kronice městyse Spálova“, II., s. 381: „Znak: na růžici volské rohy, na jejichž špicích po hvězdě“. Tento výklad není správný a je třeba se držet popisů starších heraldiků, v tomto článku uvedených, jakož i dalších autorů (Vojtěch ryt. Král z Dobré Vody, Heraldika, Praha 1900, s. 115 a Aug. Sedláček, Českomoravská heraldika II., Praha 1925, s. 590).

Souvislosti s dílem Bartoloměje Paprockého

Spálovská keramická deska se znaky majitelů statku Spálova z r. 1594 je jen o rok mladší než vydání zná-

mého a nyní již vzácného díla Bartoloměje Paprockého z Glogol a Paprocké Woly „Zrcadlo slavného markrabství Moravského“, Olomouc 1593, 974 s., základního díla moravské heraldiky.

Prohlédl jsem dva původní výtisky Paprockého Zrcadla, z nichž jeden je uložen ve Státním oblastním archivu v Opavě a nynějším majitelem druhého je Vladimír Kejla. Pro kulturní historii Spálova stojí za zmínku, že tento druhý zmíněný výtisk Paprockého Zrcadla pochází z někdejší zámecké knihovny spálovského pána Karla Ferd. Schertze (1686—1723), jak dokazuje jeho vlastnoruční zápis na titulní stránce: Ex lib. Caroli Ferd. a Schertze [tj. Z knih Karla Ferd. ze Schertzu]. Podle rukopisných přípisů na třech místech knihy (fol. 162, 223, 257), datovaných 17. XI. 1649, byl před Schertzem majitelem knihy „Joannes Ignatius Parvus Nepomucenis Boemus“ (Jan Nepomucký Ignác Malý z Čech).

Rodu Podstatských věnuje Paprocký celou kapitulu v rozsahu 11 stran na fol. 273 až 278 s názvem „O erbě a rodu panuow Podstatských z Prusynowic“. Do záhlaví kapitoly je zařazena podobizna urozeného a statečného rytíře Jetřicha Podstatského z Prusinovic, přisedlího zemského soudu markrabství Moravského, kterou nakreslil podle skutečnosti a vyryl do dřeva kreslíř a dřevorytec Jan Willenberger z Přerova, narozený 23. června 1571 v Trzebnici u Vratislavi. Dřevoryt má rozměry 7,6×5,9 cm. Jetřich je zobrazen v souvěkém renesančním šlechtickém kroji, na hlavě má vysoký klobouk ve tvaru nepatrně se zužujícího komolého kužele s malou úzkou stříškou okolo dole, kolem krku má okružní a na prsou znak Podstatských, o němž v sousedství tohoto obrázku Paprocký píše: „Ten Rod z dáwna vřjwá za Erb Rohů Danyelowých bijlých na Czerweném Sstijtu a na Helmě téhož znamenij yako y dole“.

Na druhé straně listu 273 je otištěna dřevorezba erbu Podstatských z Prusinovic, štít se znakem, s přílbou, přikryvadly a s klenotem, který podobně jako znak na štítě představují dva souměrně vztyčené dančí parohy. V celé kapitole o Podstatských je dále postupně umístěno v textu 22 dřevorytů postav mužských příslušníků tohoto rodu (o rozměrech 5×4,3 cm), z nichž 21 je v oblečení rytířů s erbem na prsou a 1 postava duchovního stavu s erbem u hlavy. Tyto postavy, píše schematické, zřejmě nepředstavují skutečné podoby příslušníků rodu. Kromě toho je v textu kapitoly na pravém okraji otištěno 32 drobných dřevorytů erbů manželů ve tvaru malých čtverců o straně 2,2 cm. Tvůrcem obrazové výzdoby Paprockého Zrcadla byl již uvedený slezský rytec Jan Willenberger. Bližší údaje o jeho práci jsou uvedeny v článku Vlad. Kejly „Willenbergerova výzdoba Paprockého Zrcadla“, Zpravodaj KGH Ostrava, 1983 (r. 5), č. 2, s. 36—38.

Srovnáme-li znaky na spálovské desce s příslušnými znaky v Paprockého Zrcadle, zjistíme velmi nápadnou podobnost, což vyplývá především z blízké doby vzniku obou památek. Dančí parohy ve znacích Podstatských se téměř shodují. Rozdíl je jen v tom, že na desce jsou lopaty parohů nahoře širší a dole jsou téměř spojeny, kdežto na dřevorytech jsou parohy poněkud rozvětvenější a dole jsou od sebe odděleny malou mezerou.

Rovněž znaky Rejzviců jsou velmi podobné. Shodují se ve tvaru půlměsíce a hvězd nahoře i mušle dole. Rozdíl spočívá v tom, že na keramické desce obě figury (měsíc a mušle) se bezprostředně dotýkají a leží ve štítě ve společném poli, kdežto v obou dřevorytech zna-

ku v Zrcadle je štít vodorovně rozdělen. Půlměsíc s hvězdami leží v horní polovině štítu, mušle odděleně v dolní polovině štítu. Položení mušle je v obou památkách shodné, a to zámekem vzhůru.

Dále je třeba upozornit na další malý rozdíl v tom, že srp měsíce je na spálovské desce nedělený, vcelku, kdežto v Zrcadle je podélně rozdělen na dva uzší srpky. V obou otištěných Rejzvicovských znacích jsou navíc tyto srpky plošně označeny vzájemně obráceně. Na fol. 277b je horní polovina měsíce svisle vyšrafována a spodní polovina je bílá, kdežto na fol. 278a je tomu naopak. Není jisté, zda svislé šrafování srpku měsíce má zde význam heraldické barvy (červené) nebo je to jen kresebné vystínování měsíce. V případě, že jde o heraldické barvy na figuře stoupajícího půlměsíce, pak Eliška R. z K. má podle dřevorytu v Zrcadle dolní půlsrppek červený a horní bílý (stříbrný), kdežto Alena R. z K. má tytéž barvy v obráceném pořadí.

Výskyt dvou Rejzvicovských znaků v Paprockého Zrcadle souvisí s tím, že v té době existovaly dvě manželské dvojice tvořené muži z rodu Podstatských a ženami z rodu Rejzviců. Na fol. 278a Paprocký píše o manželích, jež známe z erbů na spálovské desce: „Pan Zibřid Podstatský Bratr geho [tj. bratr Diviše, syna Mladoty] wzal sobě k Stawu Swatého Manželstwij Panij Elisssku Rayżwicownu z Kadeřina, s nīj gesstě žádných Dijtek neměl. Jan, Wáclaw a Mladota Podstatsstí, Bratřj wchto Panůw w mladosti wěku swého pomřeli“. Vedle textu je vpravo malá dřevorezba Rejzvicovského znaku, o níž již bylo výše hovořeno.

Zatímco Zibřid Podstatský, zvaný též Spálovský, zemřel v r. 1607, a jeho manželka Eliška Rejzvicová z Kadeřina nezanechali potomků, jeho synovec Bernart Podstatský, který zemřel 1614, a Alena Rejzvicová z Kadeřina měli čtyři děti, z nichž syn Jan Šťastný Podstatský z Prusinovic byl později majitelem Potštátu u Bartošovic a Potštát mu byl v r. 1623 zkonfiskován pro účast na stavovském odboji.

O této rodině čteme v Zrcadle na fol. 277b, kde je také otištěn Rejzvicovský znak: „Pan Bernarth Podstatský Bratr téhož Pana Getřicha, měl Manželku Panij Anessku Buchlowickau, s nīj zplodil dwa Syny: Pana Wáclawa a Pana Bernarta, kterýž pogal sobě k Stawu Swatého Manželstwij Panj Alenu Rażwicownu z Kadeřina ec, ta mu porodila tyto Potomky: Jana Ssebestyana a Wáclawa, kteříž w mladosti pomřeli. Jan Sstiasný a Anesska, ti byli žiwi, když sem tuto Knijhu psal.“

Poslední věta uvedeného textu nepřímou potvrzuje, že Bartoloměj Paprocký při sepisování svého Zrcadla osobně navštívil zámek v Potštátě a tvrz ve Spálově. Aug. Sedláček v článku „Úvahy o Zrcadle Paprockého“, ČMM, 1907, s. 18—39 a 204—219, píše, že Paprocký v letech 1588—1593 podrobně procestoval Moravu a že navštívil řadu měst, klášterů a šlechtických sídel. Ze severní Moravy kromě Olomouce to byla místa: Drahotuše, Hranice, Potštát, Fulnek, Stará Ves, Ostrava, Hukvaldy, klášter Hradiště, Velká Bystřice, Šternberk a další. Doslova uvádí: „Na Potštátě zdržel se u Jetřicha z Prusinovic, jenž mu dovolil prohlédnouti staré paměti“. Z míst, jež navštívil Paprocký ve Slezsku, je to především Opava, dále pak Bruntál, Bílovec, Klimkovice, Odry a další.

Na přítomnost Paprockého v Potštátě popřípadě i ve Spálově ukazují jeho zprávy podle listin, jež sám vi-

děl, jako např. o prodeji fojtství v Potštátě r. 1413, o prodeji práva na mlýn a krčmu v Rudoltovicích (v Rudolfově) r. 1437, o uložení listu z Vítkova (na Vikštetu) r. 1460, o prodeji statku Spálova (v Palově) r. 1483 a další (Sedláček, c. d., s. 210).

Není vyloučeno, že zájem o heraldiku a genealogii, který Paprocký svou badatelskou prací vyvolal u příslušníků moravské šlechty, byl jedním z impulsů ke zhotovení aliančního znaku Podstatský-Rejzovicová na keramické desce ve Spálově, popsané v tomto článku.

Na závěr připomínám, že spálovská deska z roku 1594 není jen památkou heraldickou. Tím, že je datována a místně přesně určena, je také spolehlivým dokladem hrnčířského řemesla na sklonku 16. století ve Spálově a mohla by sloužit pro provedení odborného výzkumu metodami moderní historické archeologie jako srovnávací datovací pomůcka hrnčířské a keramické výroby. (K tomu srv. např. příslušné statí v sborníku *Archaeologia historica* 8, Brno—Litoměřice—Praha 1983).

Karel Hrbáček – Vladimír Kejla

Nově objevený náhrobek v Dolním Benešově

Na vnějším obvodu kostela v Dolním Benešově u Hlučína se nachází pět náhrobních kamenů. Čtyři z nich jsou zasazeny do zdi na jižní straně a jeden do zdi na severní straně kostela. Do nedávna byl tento poslední náhrobek skryt pod omítkou.

Někdy kolem roku 1874 navštívil Dolní Benešov, ležící tehdy na území pruského Slezska, opavský profesor Vincenc Prasek. Z náhrobků, umístěných na kostelní zdi, ho zajímala hlavně epigrafická stranka a znění textů na všech pěti dodnes existujících náhrobních kamenů zveřejnil ve svých „Nápisech ve Slezsku“, vydaných v roce 1889. Závěrem pasáže, věnované benešovským náhrobkům, podotkl, že „v Benešově bylo ještě více náhrobků, jichž nápisů tehda za soumraku jsem nemohl opsati“.¹⁾

Již za této Praskovy návštěvy byly náhrobky velmi poškozeny, takže nápis na nich ne vždy dokázal přečíst v úplnosti, a tak si také pomáhal zprávami Paprockého.²⁾ Souvisle citoval texty na náhrobku č. 68 z roku 1573, náležejícímu Markétě Oderské z Lidéřova, a na náhrobku č. 70 Petra, syna Salomona Moše z Bittendorfu, zemřelého ve věku 7 neděl a 5 dní v roce 1589 (dle Praskova čtení letopočtu). Náhrobek č. 66, patřící pravděpodobně vdově po Jaroslavovi z Drahotuš, z r. 1503 a č. 67 Beneše z Drahotuš, který zemřel v roce 1569, zapsal s mezerami. Nejhůře u Praska „dopadl“ text na náhrobku č. 69, jenž zapsal takto:

„... Karel Mošovský z Moravčina ... a paní ... z Malejova ... Pán Buoh rač milostiv býti ... umřel urozeňho pana Václava Mošovského z Moravčina...“.³⁾

Na první pohled je jasné, že Prasek zlomky nápisu zpřeházal, přečetl-li ho vůbec správně.

V Praskově pozůstalosti uložené v Okresním archivu Gottwaldov se nacházejí také kresby několika náhrobků z Dolního Benešova, signované písmeny „RG“. Mezi nimi je také kresba náhrobku s dítětem se sepjatýma rukama, obklopeným čtyřmi vývodovými erby: č. 1 — sanice Mošovských z Moravčina, č. 2 — jednorožec Bouřků z Malejova, č. 3 — palečné kolo Oderských z Lidéřova, č. 4 — mouřenín Kobylků z Kobylího. V pětiřádkovém nápisu na náhrobku „nalezi“ autor kresby jméno Marie Mošovské z Moravčina.⁴⁾

V německy psané dolnobenešovské farní kronice se

nachází zmínka o náhrobku ženy s dítětem(!) na severní zdi kostela, který byl zcela zničený, a proto byl zazděn.⁵⁾

V roce 1979 při opravě kostela v Dolním Benešově byl na jeho severní straně pod omítkou odkryt jen jediný(!) náhrobek. Je totožný s uvedenou kresbou z Praskovy pozůstalosti a torzo nápisu by mohlo v podstatě odpovídat i Praskovu nápisu č. 69.

Tento vlastně znovu objevený náhrobek má rozměry 55×90 cm a jeho základna je na úrovni okolního terénu. Přibližně horní třetinu celkové plochy náhrobku zabírá nápisové pole, z něhož se zachovalo jen několik málo písmen. V dolní části náhrobku je postava chlapce v kalhotové košili s rukama sepjatýma na prsou. Čtyři znaky na náhrobku tvoří tzv. čtyřkoutní vývod. V horní části každého znaku byla vytesána vždy čtyři písmena — iniciály jmen osob, kterým znak náležel.

Znak č. 1:

Špatně rozeznatelná vrchní část sanice Mošovských z Moravčina. Čitelná písmena: K — M — Z — ?

Znak č. 2:

Zcela zničený. Čitelná písmena: ? — ? — Z — M

Znak č. 3:

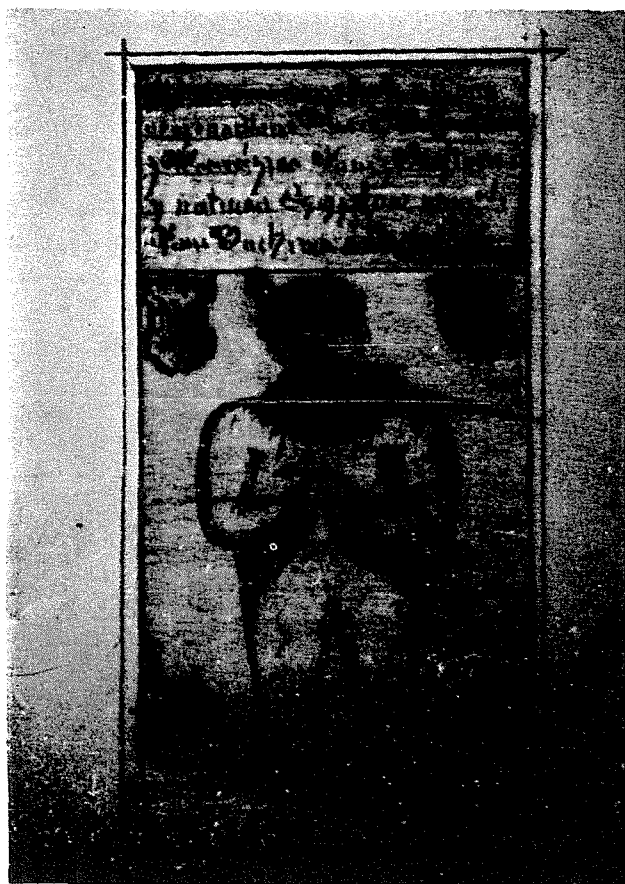
Zřetelné paleční kolo Oderských z Lidéřova. Čitelná písmena: ? — O — Z — L

Znak č. 4:

Zřetelný mouřenín Kobylků z Kobylího. Čitelná písmena: ? — K ? — K

Při tomto popisu náhrobku i při pokusu o rekonstrukci nápisu jsme vycházeli z fotografií, pořízených v prosinci 1979. V současné době, tj. v roce 1984, bychom nebyli schopni říci vlastně téměř nic podstatného k jeho určení. Snad by bylo lépe, kdyby tento náhrobek zůstal dále skryt pod omítkou, uchráněn před působením agresivního ovzduší a lidí!

Ještě před nalezením kresby v Praskově pozůstalosti pokusili jsme se nezávisle na sobě tento náhrobek určit. Oba jsme při tom vycházeli z vývodových rodových

Kresba náhrobku v Praskově pozůstalosti. Foto: OA Gottwaldov.

Náhrobek odkrytý v r. 1979. Foto: K. Hrbáček.

vztahů, daných zachovanými erby (tedy třemi). Vyplývalo z nich, že otcem zemřelého chlapce byl někdo z rodu Mošovských z Moravčina (znak č. 1), jehož matkou byla členka rodu Oderských z Liděřova (znak č. 3). Matka dítěte a manželka pana Mošovského z Moravčina byla neznáma (znak č. 2), ale přitom jsme věděli, že její matkou byla členka rodu Kobylků z Kobylího (znak č. 4). Do tohoto vývodu jsme se pokusili dosadit známé souvislosti ze všech jmenovaných rodů. Zjistili jsme, že danému schématu vyhovují jediné tyto osoby:

Petr Mošovský z Moravčina (otec dítěte), jehož manželkou byla Anna Bouřkova z Malejova.⁶⁾ Ta byla dcerou Jana Bouřky z Malejova a Magdaleny Kobylkovny z Kobylího.⁷⁾ Petr Mošovský byl synem Tobiáše Mošovského z Moravčina a Šťastné Oderské z Liděřova.⁸⁾

Křestní jméno zemřelého chlapce začínalo písmenem K, nejspíše se jednalo o Karla.

Nápis na náhrobku byl s největší pravděpodobností sedmiřádkový, přičemž každý řádek mohl v průměru obsahovat přibližně 28 písmen. S velkou dávkou fantazie a za pomoci několika čitelných písmen by bylo možno nápis rekonstruovat takto:

[LETA PANIE 15... ..]
 [UMRZEL KAREL MOSSOWSKY Z MORAWCZYNA]
 [SYN] UROZEN[HO WLADYKY PANA PETRA]
 [Z MO]RAWCZYNA [NA IAKUBOWI]CZI[CH A NA]
 [BENE]SSOWIE [A UROZONE WLADYKY PANO]
 [ANN]Y BURZKOW[NY Z MALEJOWA GEHOSS]
 [DUSS]Y PAN B[UOH RACZ MILOSTI]W B[YTI]

Na tomto místě se nabízí srovnání této naší rekonstrukce s textem, který zveřejnil pod č. 69 Prasek. Domníváme se, že jak naše rekonstrukce, tak i Prasekův nápis se týkají jednoho a téhož náhrobku, a že Prasek, kromě jeho zpřeházení, ho i nesprávně přečetl, zvláště co se týče Václava Mošovského z Moravčina (snad vlivem soumraku). V rodě Mošovských sice existuje Václav Tobiáš, syn Jana Mošovského z Moravčina a na Životicích a Johany Kobylkovny z Kobylího, ten však zemřel podle Tesaře až v roce 1625.⁹⁾ Také není známo, že by jeho manželkou byla paní z Malejova a není rovněž jisté, zda měl děti. V jeho případě by také znaky na náhrobku vypadaly asi úplně jinak, přinejmenším tak, že by znak Kobylků nebyl umístěn v pravém, ale v levém dolním rohu náhrobního kamene (tedy nikoli jako znak č. 4, ale č. 3).

Nepřijatelné je také čtení nápisu autorem kresby z Praskovy pozůstalosti, a to v plném rozsahu. Ve svém pětiřádkovém opisu nedokázal se ani přidržel zachovaných částí slov a písmen, jichž bylo v době vzniku kresby čitelných určitě více než dnes. Takže o žádné Marii Mošovské z Moravčina nemůže být ani řeči.

Na závěr jsme si ponechali dataci náhrobku, která bude zřejmě velice problematická. Nejedná se totiž o dospělejšího člena rodu Mošovských, o němž by třeba bylo možno nalézt alespoň nějakou zmínku v zemských deskách, půhonech, listině apod., ale o dítě, které zemřelo v raném věku. Pochybujeme také, že nové studium pramenů spojené s revizí zpráv o rodu Mošovských z Moravčina, vydaných Petrem Tesařem v roce 1922, zvláštní studium rodu Bouřků z Malejova, k ně-

muž je jinak zachováno mimořádně málo informací, přinese nějaké podstatné změny. Zatím určujeme vznik tohoto náhrobku do posledního desetiletí 16. století.

V testamentu z 28. 7. 1588 odkázala bezdětná Alena z Drahotuš, vdova po Kašparovi Bohdanovském ze Slimákova, statek Dolní Benešov Davidovi Mošovskému z Moravčina. Alena z Drahotuš zemřela v roce 1590 a David Mošovský v roce 1593. O toto dědictví po Aleně z Drahotuš vedl pak spor její bratranec Jiří Šíp z Bránice, jemuž byl statek v roce 1594 přičten nálezem zemského soudu opavského. Dědici po Davidovi Mošovském, bratři Šťastný, Jan, Jiří a Petr(!), synové Davidova bratra Tobíáše, se však odvolali k císaři Rudolfovi II. do Prahy a v roce 1598 jim byl Dolní Benešov opět postoupen. Podle Tesaře je Petr Mošovský z Moravčina uváděn naposled jako živý 24. 2. 1598; psal se tehdy „na Jakubovicích a Benešově“. Dne 19. 11. 1599 již se jmenují jenom sirotci po něm, a to Jan Felicián a Karel Felicián.¹⁰⁾ V rodokmenu Mošovských z Moravčina Tesař uvádí, že Jan Felicián zemřel v roce 1636 a že Karel Felicián byl dne 24. 4. 1652 pohřben v kostele sv. Václava v Opavě.¹¹⁾ Zukal dodává, že Karel Felicián byl „posledním mužským rodu Mošovského“.¹²⁾

Můžeme tedy oprávněně předpokládat, že syn Petra Mošovského a Anny Bouřkovny z Malejova, který se

zřejmě jmenoval Karel, a jehož náhrobek se nachází na severní vnější zdi kostela v Dolním Benešově, zemřel ve věku asi ne vyšším než 5 let před 19. 11. 1599. Narodil se určitě dříve než jeho žijící a zatím známí sourozenci Jan Felicián a Karel Felicián, a to asi před rokem 1595.

Poznámky:

- 1) Vincenc Prasek: Nápis ve Slezsku, 6. program českého vyššího gymnasia v Opavě, Opava 1889, s. 33.
- 2) Bartoloměj Paprocký: Zrcadlo slavného Markrabství moravského, Olomouc 1593, fol. 440a. Např. při popisu náhrobku Markéty Oderské z Lidéřova.
- 3) Prasek, c. d., s. 33.
- 4) Okresní archiv Gottwaldov, Pozůstalost Vincence Praska.
- 5) Farní kronika je uložena na řím. kat. farním úřadě v Dolním Benešově.
- 6) Petr Tesař: Nejstarší dějiny enklav moravských na Opavsku, Opava 1922, s. 134.
- 7) Paprocký, c. d., fol. 285a.
- 8) Tamtéž, fol. 432b.
- 9) Tesař, c. d., příloha „Rodokmen Mošovských z Moravčina“.
- 10) Vincenc Prasek: Historická topografie země Opavské, Opava 1889, s. 18. Tesař, c. d., s. 134.
- 11) Tesař, c. d., příloha „Rodokmen...“.
- 12) Josef Zukal: Paměti opavské, Opava 1912, s. 358.

Do Vaší knihovny

Alois Ernest: Heraldika v Čechách pod Kosířem. Štafeta. Kulturně politický časopis Prostějovska, 1983 (r. 15), č. 1, s. 26–28; č. 2, s. 5–8; č. 3, s. 22–25; č. 4, s. 23–26.

Alois Ernest se neobjevuje na stránkách Štafety s heraldickou tematikou poprvé. Již v roce 1982 zde uveřejňoval seriál „Heraldická procházka Prostějovem“. Nyní se zaměřil na zámeček v Čechách pod Kosířem a jeho majitele z rodu Silva-Tarouca. Velmi podrobně se rozepisuje o dějinách původem portugalského rodu, jehož počátky sahají až do 11. století. Zakladatelem rakouské větve rodu se stal Manuel Teles da Silva-Tarouca, který v roce 1768 zakoupil panství Čechy pod Kosířem. Autor sleduje dějiny rodu v podstatě až do současnosti. Popisuje také vývoj znaku Silva-Tarouců i znaky manželek jednotlivých příslušníků rodu. Připomeno je množství fotografií dobových zobrazení v textu uváděných znaků (bez odkazu na prameny) a portréty Manuela Telesa da Silva-Tarouca a jeho manželky Johany Amabilie vévodkyně Holstein-Sonderburg-Beck od Josefa Mánesa. Článek je přímo nabit genealogickými údaji, místy až na úkor přehlednosti, vzhledem k absenci alespoň schematického rodokmene. Závěrečná poznámka „Použitá literatura u autora“ nemůže nahradit kvalitní odkazy na použité prameny a literaturu nebo jejich přehled, byť se autor o některých z nich zmiňuje v úvodu.

—km—

Petr Klučina — Andrej Romaňák: Člověk, zbraň a zbroj v obraze doby. 5.–17. stol. Praha, Naše vojsko 1983, 288 s.

Publikace podává populárně naučnou formou přehled vývoje středověké zbroje a výzbroje, a to jak v rámci celoevropském, tak i s ohledem na české země. Na několika místech, zvláště v exkursu o turnajích, se autoři zmiňují také o heraldice a jejím uplatnění ve výzbroji rytířů a jejich družin. Velmi pěkně vypravená knížka obsahuje množství černobílých i

několik barevných ilustrací, především kresby zbraní a fotografie jejich dobových vyobrazení — z českého prostředí např. pečeť Přemysla Otakara II., votivní obraz Svihovských z Rýzmburka z poč. 16. stol., náhrobek Václava Berky z Dubé z konce 16. stol. (Chybně uvedeno Berka z Dubé u Lípy — s. 280. Rovněž náhrobek Viléma z Ilburka není v Charvaticích — s. 205, nýbrž v Charvaticích.) Publikaci by měl v budoucnu následovat 2. díl, který bude zahrnovat období 17.–20. století.

—km—

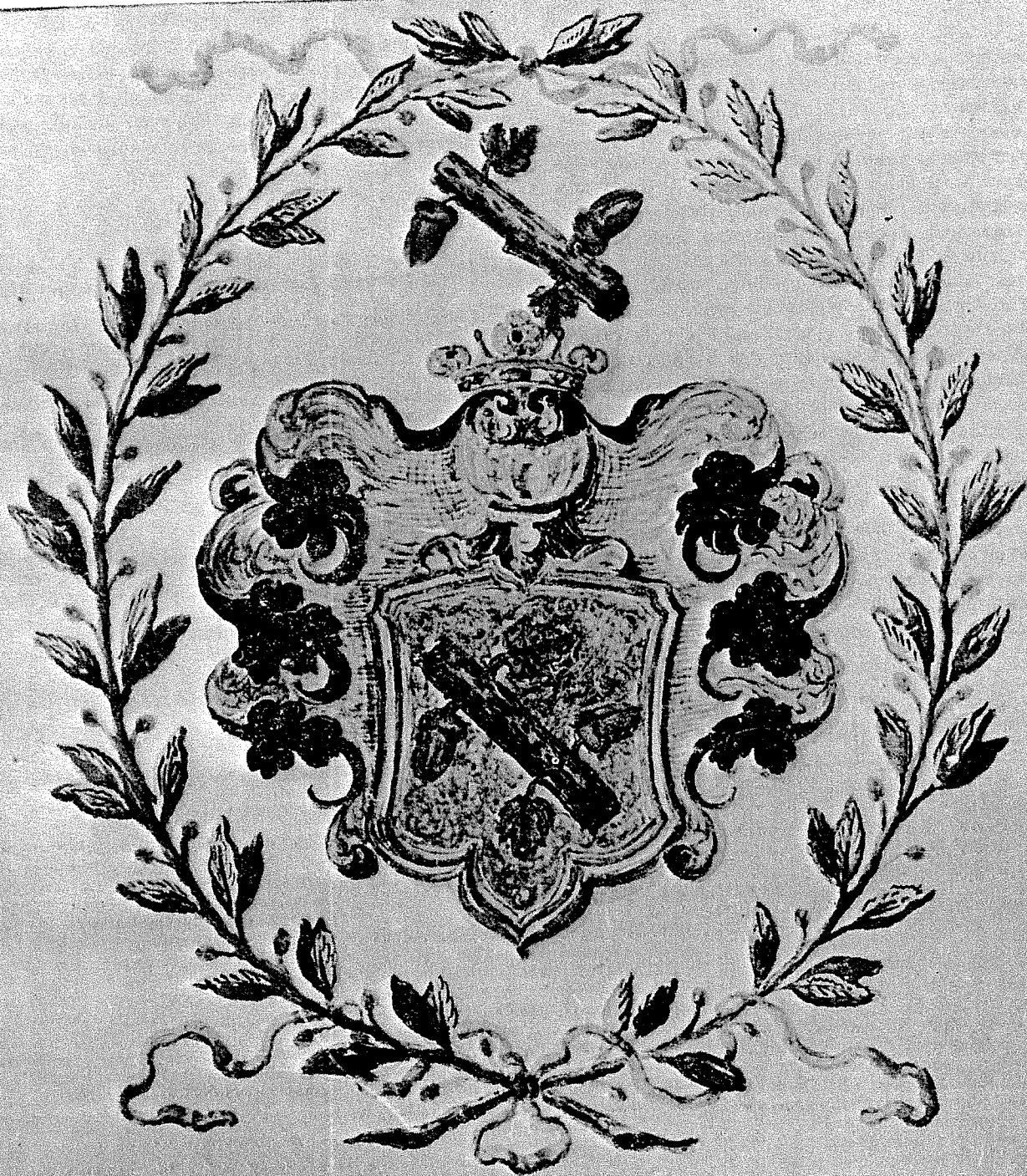
Představujeme heraldické kreslíře

PhDr. Tomáš Krejčík

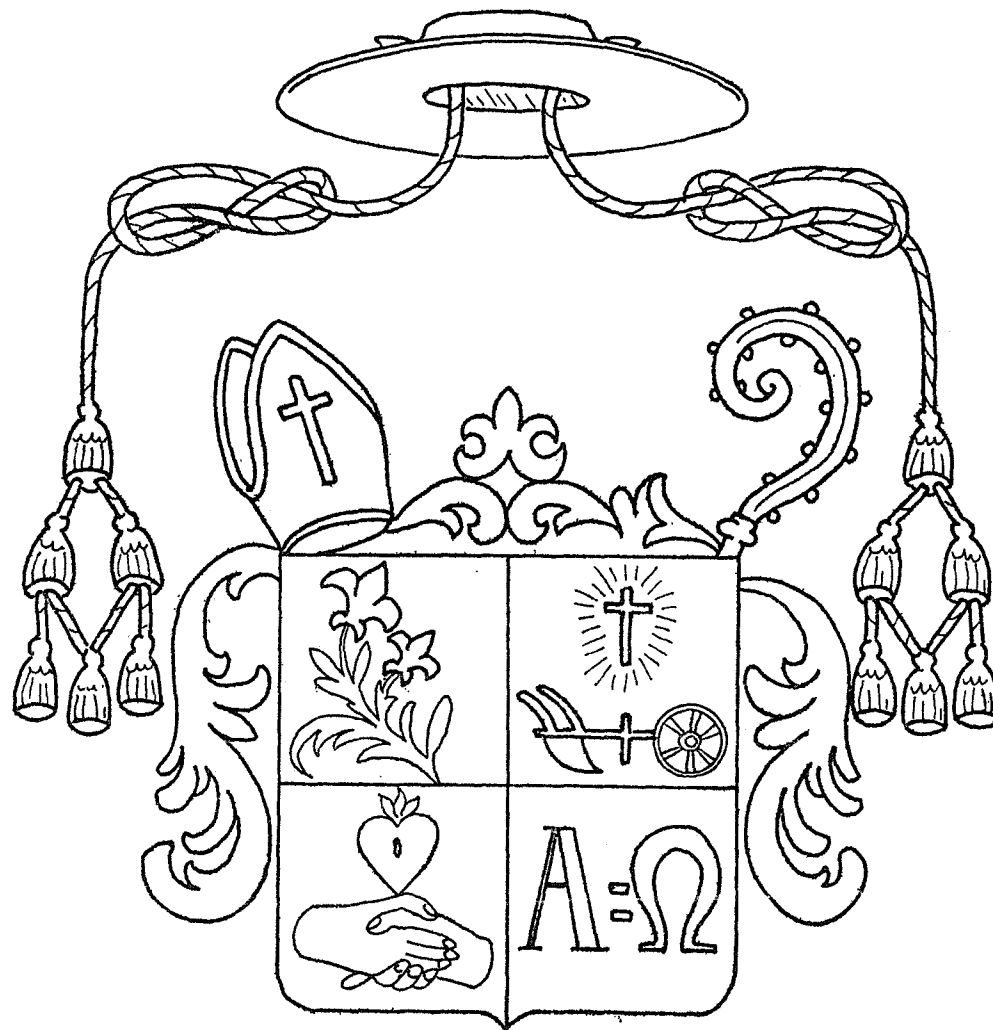
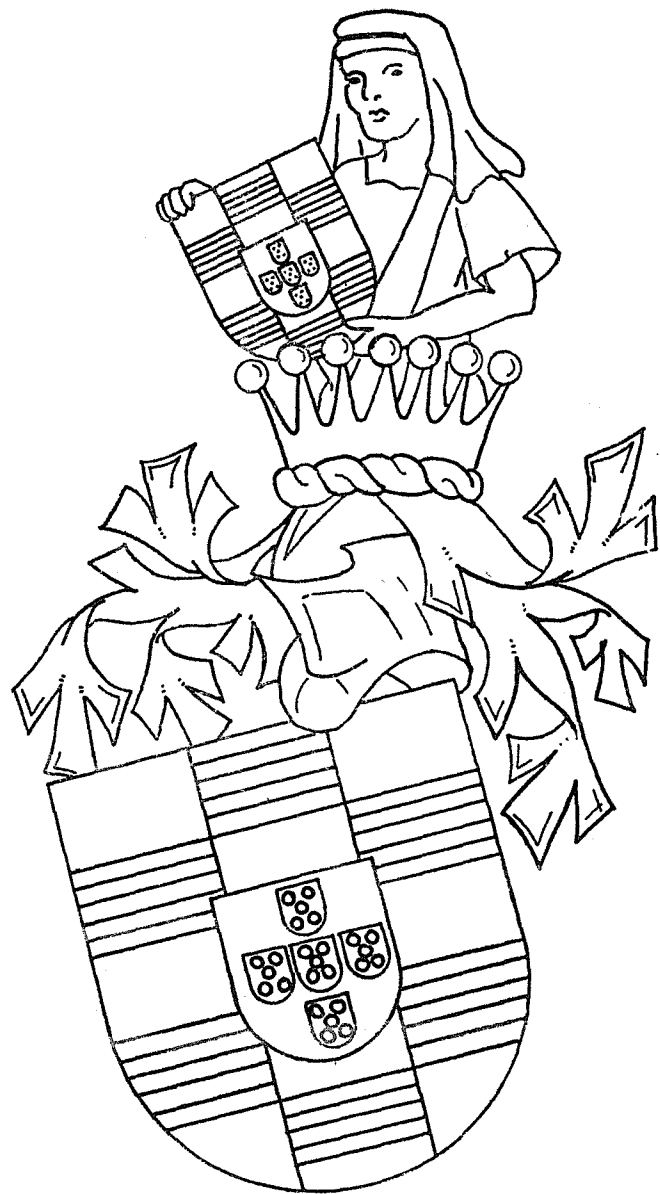
Narozen v roce 1951, pracuje v numismatickém oddělení Moravského muzea v Brně. Od mládí se zabývá heraldikou jako vědou i uměním. Publikoval celou řadu odborných heraldických studií v různých časopisech. V poslední době věnuje v tomto směru pozornost především výtvarné stránce erbovních listin. Ani jako kreslíř není neznámý, jeho prací jsou například kresby pečeti v díle L. Dřímala a kol. „Znaky a pečeti jihomoravských měst a městeček“.

Znak Buriana Lazara, pražského měšťana, udělený 6. února 1508 spolu s predikátem „z Liboslavi“ králem Vladislavem II. (podle originálu erbovní listiny v OA Jihlava).

Ioannes Rudolphus Franciscus Libei Baro abt Eichendorff
 Hereditarius Dominus in Cravaria et Carnten: Serenissimi Prin.
 cipis JOSEPHI IOANNIS ADAMI de Lichtenstein ac Ducis Oppa.
 viensis et Carnovienlis Consiliarius et Supremus Provincia.
 Cammerarius Ducatus Carnovienlis.

* * Anno 1723 * *

Johan Gregor Mendel, 1822—1884

Český přírodovědec, zakladatel nauky o dědičnosti, augustinánský kněz, od 31. 8. 1868 opat kláštera na Starém Brně.

Od r. 1854 vyučoval přírodopis a od té doby se také zabýval křížením rostlin. Po víceletých pokusech postřehl několik pravidelností, které ho vedly ke speciálním pokusům s křížením hrachu. Podařilo se mu tím stanovit obecně platné zákonitosti dědičnosti. Své výsledky zveřejnil r. 1865 v časopisu Brněnského přírodovědeckého spolku, ale zemřel neuznán. Teprve po roce 1900 byly výsledky jeho práce znovu objeveny, potvrzeny a staly se základem moderní nauky o dědičnosti, jež se rychle rozrostla v nejvýznamnější odvětví biologie.

Osobní znak, přijatý při zvolení opatem: Čtvrcený štít, v 1. modrém poli přirozená lilie o dvou květech, v 2. černém poli pluh, nad ním zlatý zářící latinský kříž, 3. pole červené se dvěma stisknutýma rukama, nad nimi hořící probodené srdce, vše přirozených barev, 4. pole zlaté s černými písmeny alfa—omega. Na štítu infule a opatská berla, krydla modro-zlatá a červeno-stříbrná, vše převýšeno černým kloboukem se zlatými šňůrami a 6 třapci po stranách. Štít je podložen zlatým opatským řetězem.

Předloha pro znak: malba na stropě klášterní knihovny augustinánů na Starém Brně.

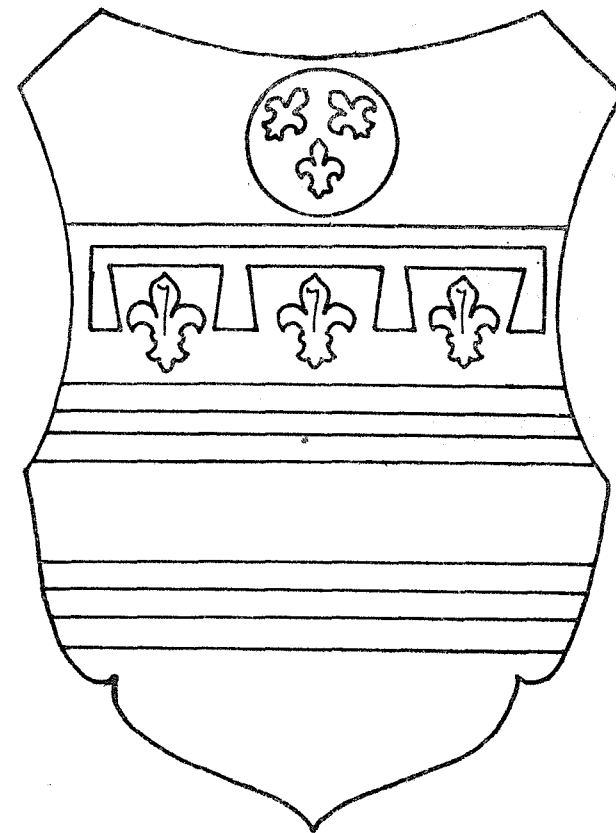
Vasco da Gama, 1469—1524

Portugalský mořeplavec. V 28 letech byl králem jmenován velitelem výpravy do Indie. Jeho úkolem bylo proniknout kolem jihoafrických břehů do Indického oceánu a objevit cestu po moři. Malá výprava se 4 loděmi a 148 muži posádky vyplula 8. 6. 1497. Po strastiplné cestě dosáhla svého cíle v květnu 1498. V Ríjnu se vydala na zpáteční cestu, ale pro nepříznivé počasí přistála v Lisabonu až 9. 9. 1499. Na odvážné cestě, která da Gamovi vynesla kromě bohatství titul admirála Indie, zahynuly dvě třetiny posádky.

Druhou cestu uskutečnil da Gama se silným loďstvem v letech 1502—1503 a přivezl velký náklad koření. Potřetí cestoval do Indie ve funkci místokrále, aby tvrdými represáliemi nasloloil znovu pořádek. Při této cestě zde zemřel.

Znak, udělený po úspěšné první plavbě: Štít 2× štípen a 4× dělen se středním štítkem. V něm motiv z portugalského královského znaku: ve stříbrném poli 5 (1, 3, 1) modrých štítků s pěti stříbrnými penízky. Pole hlavního štítu jsou střídavě zlatá a červená se dvěma stříbrnými břevny. Přilba s točenicí a přikryvadly červeno-zlatými, v klenotu rostoucí Arab v bílém obleku s modrou šerpou, v rukou drží štít s erbem da Gama.

Předloha pro znak: J. B. Rietstap: *Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason*, Gouda 1934.

Michelangelo Buonarroti, 1475—1564

Významný italský renesanční sochař, malíř, architekt a básník, jedna z nejvýznamnějších osobností v dějinách lidské kultury. Byl žákem Ghirlandaja ve Florencii, kde v okruhu umělecké a humanistické družiny a medicejského dvora prožil mládí a kam se později často vracel od svých zakázek v Římě.

Michelangelo byl původně sochař. Jako jiní soudobí umělci ovládl však brzy mistrovsky také obor monumentálního malířství a se stejnou pronikavostí se uplatnil i v architektuře. Ve svých ranných sochařských pracích vycházel ze zásad antického umění, v mužném věku se dopracoval osobitého způsobu vyjadřování, v němž odrazil tragický pocit člověka na konci renesance.

Z jeho sochařské tvorby jsou nejdůležitější: Pieta, David, bronzová socha sedícího papeže Julia III., skulpturní výzdoba medicejského náhrobku ve Florencii, Mojžíš. Z malířských děl je nejznámější a nejdůležitější výzdoba Sixtinské kaple v Římě. Hlavním architektonickým dílem je kromě budovy Biblioteca Laurenzia ve Florencii dostavba chrámu sv. Petra v Římě.

Znak, udělený papežem Lvem X. r. 1514: Modrý štít se dvěma zlatými dvojbřevny. Nad horním 3 zlaté lilie pod červeným turnajským límcem. Ve zlaté hlavě štítu modrý kotouč se třemi zlatými lillemi.

Předloha pro znak: J. B. Rietstap: *Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason*, Gouda 1934.

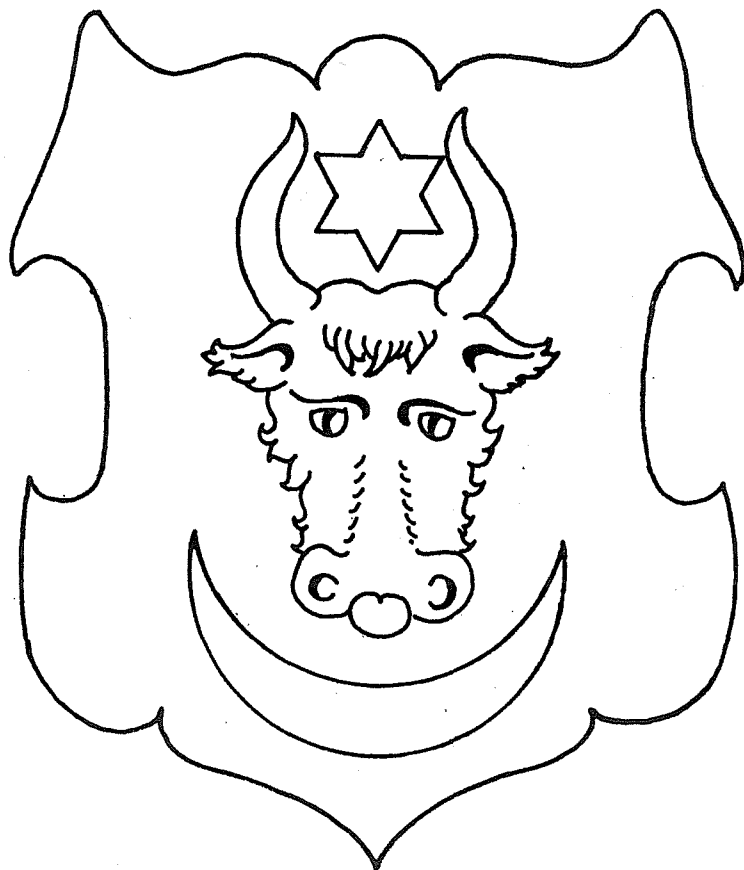
Jakub Krčín z Jelčan, 1536—1604

Slavný český rybníkář. Po studiích na universitě ho přijal Vilém Trčka z Lupy za hospodářského dozorce. Roku 1559 přešel do služeb kláštera v Borovanech, kde se zdokonalil v geometrii a matematice. Roku 1562 ho jmenoval Vilém z Rožmberka kastelánem na krumlovském panství. V této funkci uplatnil Krčín svoje schopnosti: postavil vodovod, zakládal dvory, stavěl mlýny, vysušoval bažiny. Navázal na českou rybníkářskou tradici a vybudoval první velké vodní dílo — rybník Svět.

Roku 1584 začal budovat současně svá dvě životní díla: rybník Rožmberk na řece Lužnici (1060 ha) a Novou řeku (15 km) k odvodu velkých vod do Nežárky. Roku 1590 vystoupil z rožmberských služeb a dožil na svém panství.

Znak podle polepšení císaře Rudolfa II. z 20. 3. 1586: V 1. a 4. modrém poli čtverceno štítu zelený papoušek, v 2. poli vodní barvy zlatá štika, 3. pole rovněž vodní barvy má zlatého kapra pošíkem. Na štítu 2 přílby. Pravá s korunou a přikryvadly červeno-stříbrnými nese dvě složená křídla rozdělená šikmým pruhem vodní barvy, střídavých polovic červené a stříbrné, levá přílba s točenicí a přikryvadly modro-zlatými nese tři pštrosí pera v barvě bílé, zlaté a červené.

Předloha pro znak: náhrobek v kostele Nanebevzetí P. Marie v Obděnicích u Sedlčan.

Immanuel Kant, 1724—1804

Významný německý idealistický filosof, jehož učení ovlivnilo veškerou následující buržoasní filosofii.

V raném spisu „Všeobecná přírodní historie a teorie nebes“ se přiblížil k materialismu a vytvořil hypotézu o vzniku sluneční soustavy. V díle „Kritika čistého rozumu“ mezi jiným vyvrátil tradiční důkazy existence boha a nesmrtnosti duše.

Z dalších děl jsou důležité „Kritika praktického rozumu“ a „Kritika soudnosti“, podávající výklad etiky a řešící kompromis mezi materialismem a idealismem. Podle jeho učení lidské poznání nemůže objasnit pravou podstatu jevů. Obraz, který si lidské poznání vytváří o přírodě je subjektivní konstrukcí rozumu. Kant se snažil smířit poznání s náboženstvím a jeho etika je založena na předpokladu, že existuje jakýsi nejvyšší mravní zákon, který je věčný. Rovněž války pokládal za jev přirozený, avšak v mezinárodních vztazích má podle něho panovat právo, nikoliv síla.

Znak: Štít dělený, v horním modrém poli polovina zlatého slunce, dolní pole šachováno červeno-stříbrně. Korunovaná přilba s přikryvadly modro-zlatými a červeno-stříbrnými nese jako klenot dvě modrá otevřená křídla, mezi nimi 3 (2, 1) zlaté hvězdy.

Předloha pro znak: E. Wentscher: Einführung in die praktische Genealogie.

Bálint — Balassa Gyarmath, 1554—1594

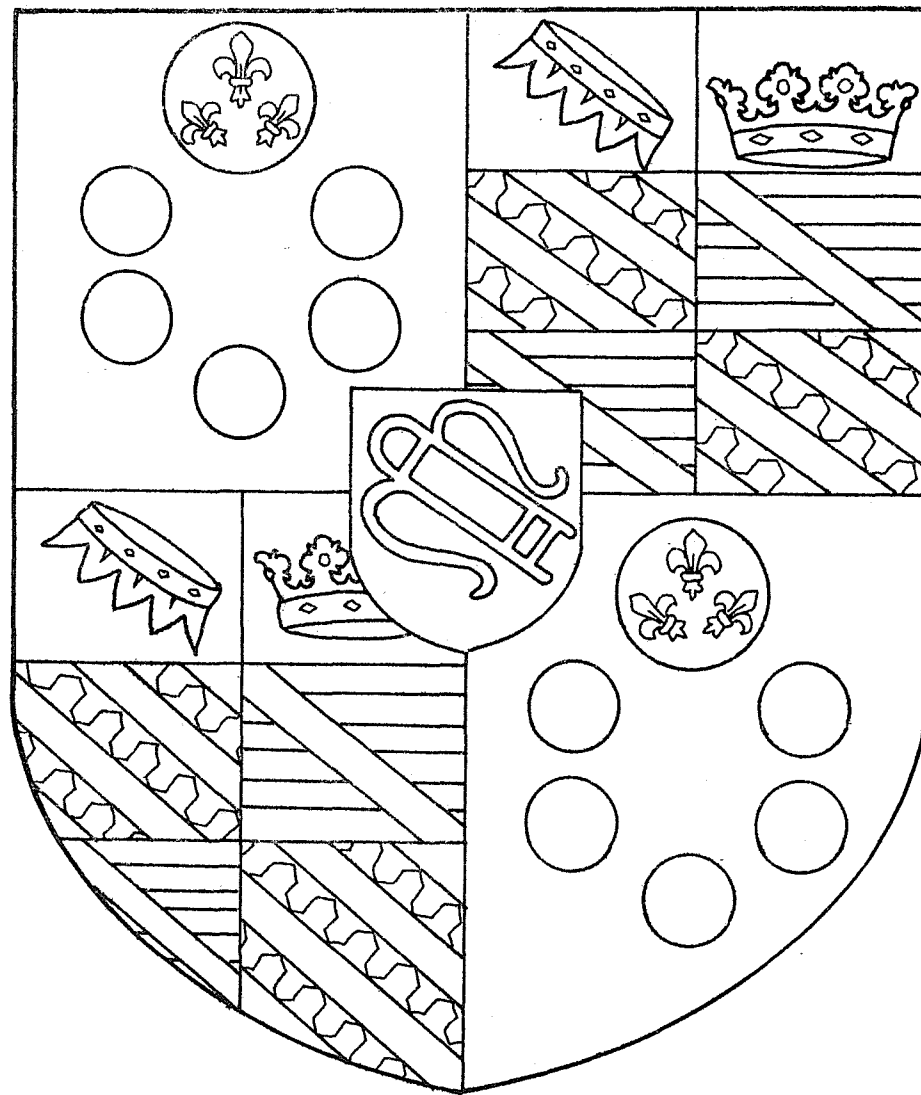
Nejvýznamnější maďarský básník na rozhraní renesance a baroka, zakladatel novodobé maďarské lyriky.

Původním povoláním byl voják, v letech 1575—1577 bojoval proti Bathorymu, který ho v Polsku vzal do zajetí. Nakrátko se vrátil domů a potom se znovu odstěhoval do Polska. Roku 1593 přišel zpět do vlasti a padl při obléhání Ostřihomu.

Balassa se ve svých básních věnoval náboženským a vlasteneckým tematům a popisoval i vojenský život. Psal také erotickou lyriku, vyznačující se prudkou vášnivostí a melodičností, kterou objevili až koncem minulého století. Překladem italské pastýřské hry zpřístupnil Balassa, tvůrce tzv. balassovské maďarské strofy, maďarské renesanci i první milostnou komedii.

Znak: v modrém poli zlatý půlměsíc, nad ním stříbrná vojská hlava, mezi jejími rohy stříbrná hvězda.

Předloha pro znak: J. B. Rietstap: Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason, Gouda 1934.

Karel Borromejský, 1538—1584

Významný církevní činitel. Ve 12 letech vstoupil do duchovního stavu, r. 1560 ho strýc papež Pius IV. povolal do Říma, udělil mu vysoké úřady a jmenoval arcibiskupem milánským. Roku 1562 zemřel jediný Karlův bratr, a proto byl Karel přemlouván, aby se oženil a zachoval rod. Karel se však dal vysvětit na kněze a ujal se řízení své diecéze.

Roku 1563 se mu podařilo úspěšně ukončit jednání tridentského koncilu, podílel se na vydání katechismu, breviáře a misálu. Po smrti Pia IV. byl navrhován za jeho nástupce, ale úřad odmítl. Proslul zejména v době velkého moru r. 1576, kdy zůstal v opuštěném městě a obětavě sloužil nemocným. Život Karlův se stal vzorem života pravého křesťana. Osvědčoval mimořádnou učenost, mravnost, pracovitost a spravedlnost ke všem bez rozdílu. Brzy po své smrti r. 1610 byl prohlášen za svatého.

Rodový znak: Čtvrcený štít se středním štítkem červeným, v něm kosmo stříbrné koňské udidlo. V 1. a 4. poli medicejský znak (ve zlatém poli 5 červených koulí, nad nimi modrá se třemi zlatými liliemi), 2. a 3. pole polceno a 2× děleno: v 1. červeném poli zvrácená zlatá lombardská koruna pokosém, v 2. stříbrném zlatá hraběcí koruna, 3. a 6. pole je zelené se třemi kosmými popeličinovými břevny, 4. a 5. pole 5× děleno červeno-zlatě a překryto kosmým stříbrným pruhem.

Předloha pro znak: Dobová rytina, barvy doplněny podle Rietstapa.

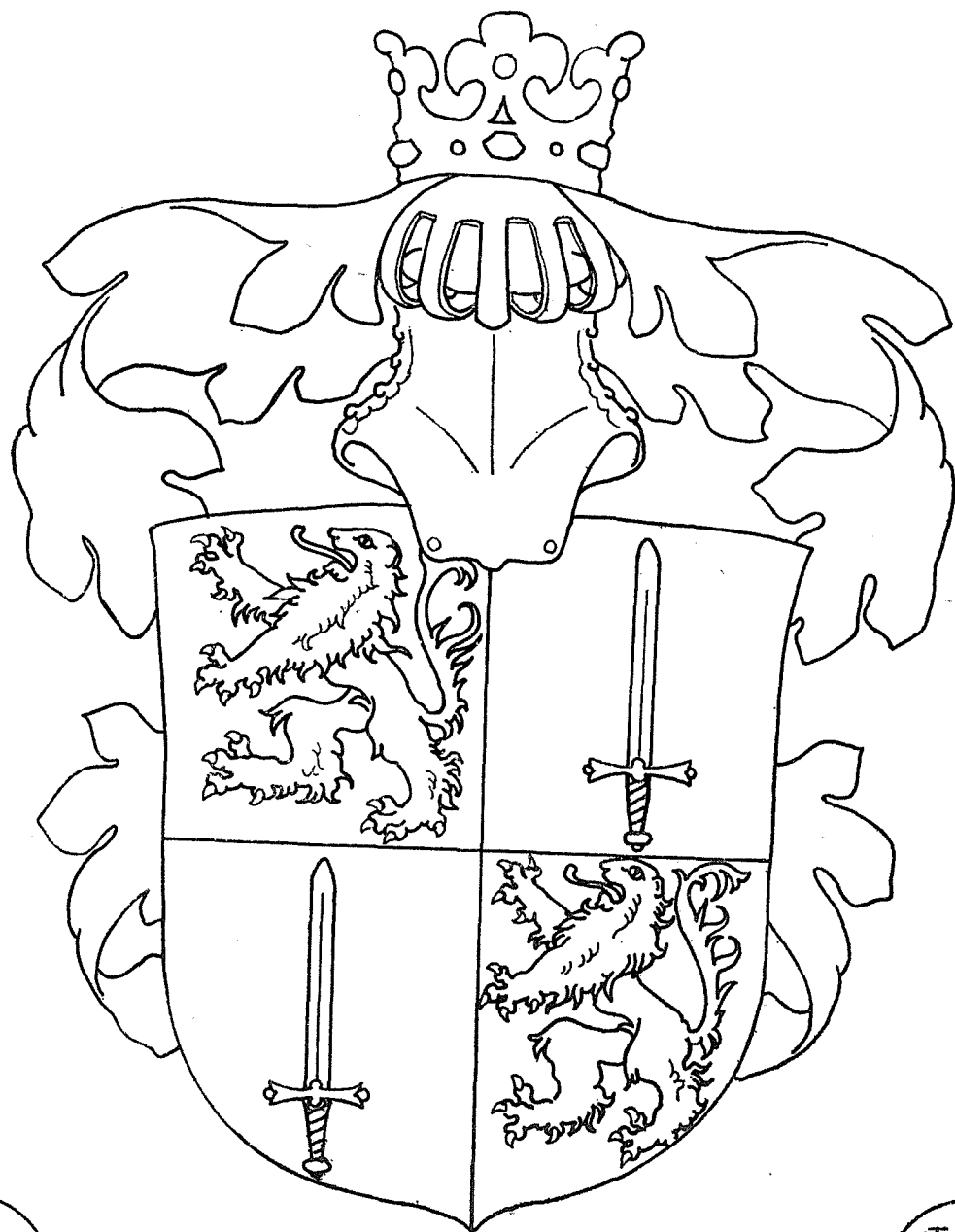
Ctibor Tovačovský z Cimburka, 1437—1494

Moravský politik a právník, pocházející ze starého panského rodu. Jednostrannost vychování nahrazoval důvtipem, jasným politickým nazíráním, neobyčejnou bystrostí a vtipností. Roku 1464 byl jmenován dvorským sudím na Moravě, 1469 moravským zemským hejtmanem. Byl strůjcem zvolení Vladislava Jagellonského za českého krále, který mu svěřil úřad nejvyššího kancléře českého.

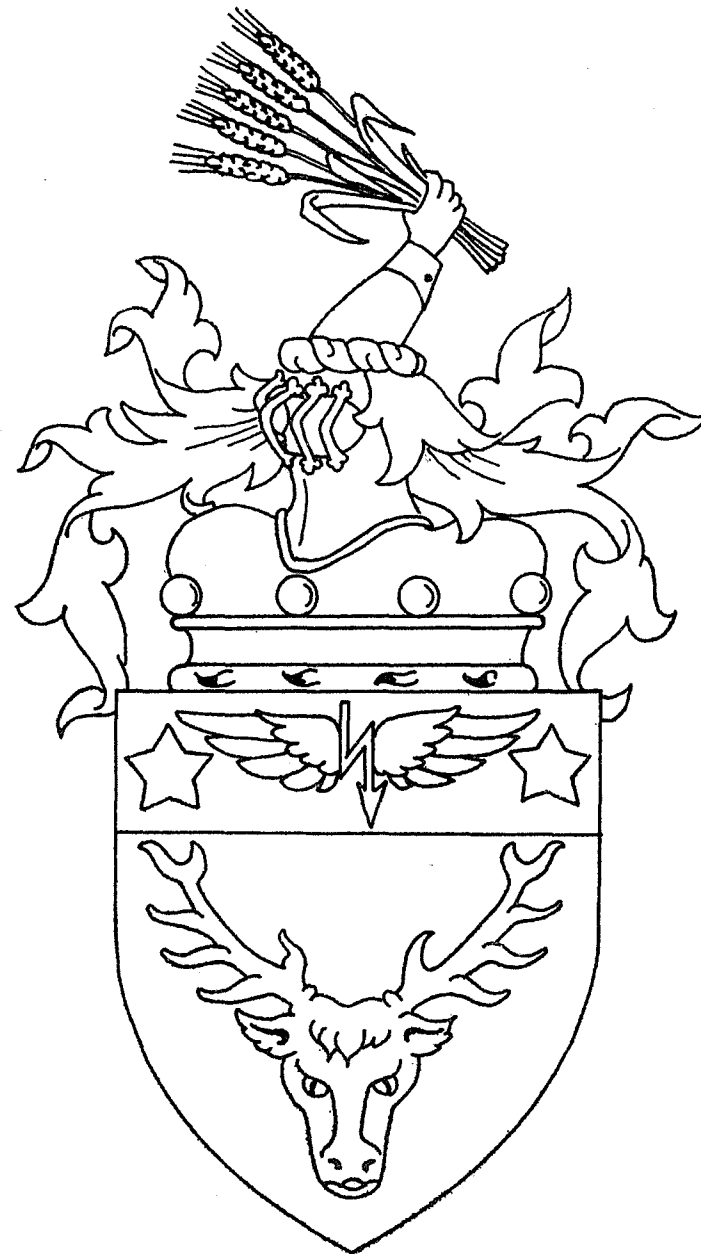
Roku 1492 se vzdal všech funkcí a na výzvu moravských stavů sepsal staré zvykové právo. Tak vznikla „Kniha Tovačovská neboli Paměť obyčejů, řádů a zvyklostí starodávních a řízení práva v Markrabství Moravském“. Roku 1467 vydal „Hádání Pravdy a Lži o kněžské zboží a panování jich“. Je to spis polemický se zásadami učení podobojí. Nevyrovnanost vzdělání mu znemožnila dosáhnout slohové dokonalosti jiných jeho současníků, jméno Tovačovského však nalezneme ve všech dějinách české literatury.

Znak: V červeném štítu trojnásobné stříbrné oboustranné cimbuří. Přikryvadla červeno-stříbrná, v klenotě dvě orlí křídla opakující štítovou figuru.

Předloha pro znak: Heraldický kachel ve sbírkách Mor. muzea.

甲

甲

William Thompson Kelvin of Largs, 1824—1907

Skotský fyzik. Vystudoval matematiku a r. 1846 se stal vedoucím katedry fyziky a profesorem na univerzitě v Glasgowě, kde pracoval nepřetržitě 53 let. Velmi brzy se stal uznávaným vědcem. Hlavní oblastí jeho zájmu se stala termodynamika.

Jedním z nejdůležitějších problémů v této oblasti bylo vytvoření absolutní termodynamické teplotní stupnice, pomocí které by bylo možno měřit stupeň nahřátí a ochlazení těles. Jako první krok zformuloval Thompson 2. termodynamickou větu, která hovoří o tom, že pokud se má teplo přeměnit na práci, je potřeba dvou těles rozdílné teploty a užitečná práce je tím větší, čím větší je rozdíl teplot.

Thompson vynikl nejen ve fyzice, ale věnoval se i řešení praktických otázek (konstrukce transatlantických kabelů, výroba galvanometrů). Za celoživotní práci ho královna Viktorie jmenovala r. 1892 baronem of Largs, podle řeky Kelvin v Glasgowě.

Znak: Ve stříbrném štítu červená jelení hlava en face, v modré hlavě okřídlený zlatý blesk provázený dvěma stříbrnými pětihrotými hvězdami. V klenotu utatá ruka v modrém rukávu se stříbrnou manžetou, držící 5 přirozených klasů žita. Přikryvadla červeno-stříbrná.

Předloha pro znak: Debrett's Illustrated Peerage, London 1912.

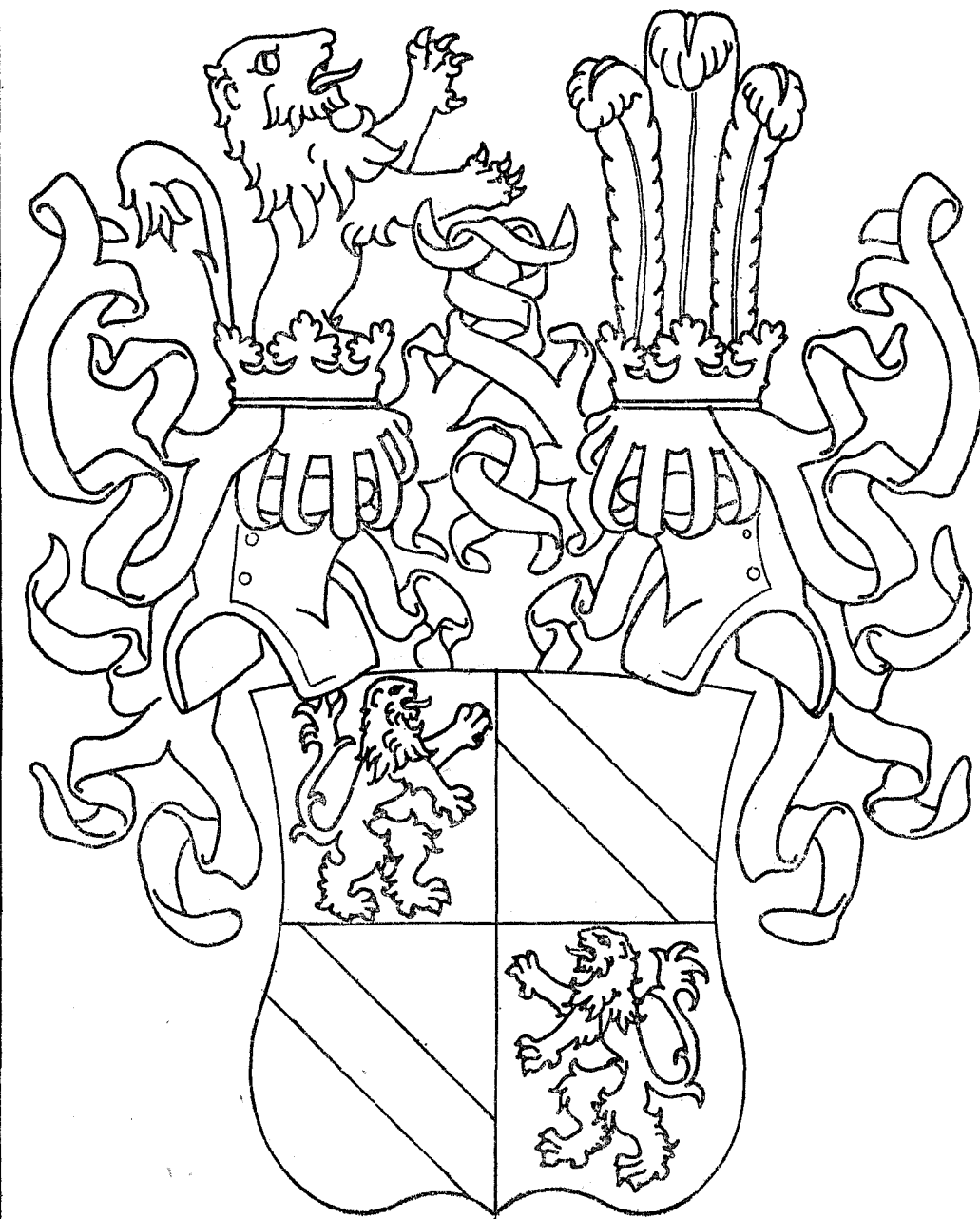
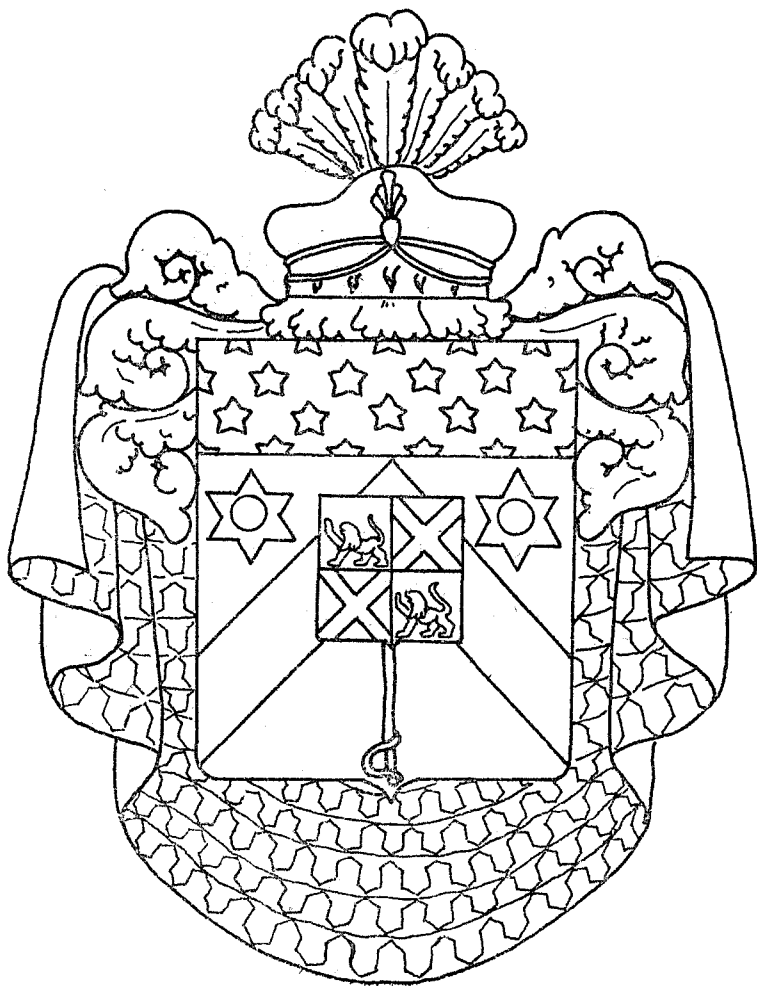
Antonie de Saint — Exupéry, 1900—1944

Francouzský spisovatel a reportér. Pocházel z hraběcí rodiny Miramont. Vystudoval architekturu, při vojenské službě však poznal svou osudovou lásku na celý život — letadla a letectví. Roku 1925 se stal profesionálním letcem; v Maroku píše svého „Kurýra na jih“. Kolem třicátého roku se stává podnikovým ředitelem letecké pošty v Argentině, s čímž souvisejí jeho další literární práce (např. „Noční let“). V roce 1934 vstoupil do Air France a využívá svých literárních schopností k propagační činnosti. Při nuceném odpočinku po letecké havárii píše jednu ze svých nejznámějších knih „Země lidí“.

Za války vydává v New Yorku svého „Válečného pilota“ a knihu, která ho nejvíce proslavila — „Malého prince“, zvláštní útvar autorské pohádky, v které si dospělý kultivuje vzpomínky na dětství, objevuje pro sebe obraz dětského pohledu na svět a neporušených citů. Třebaže přestárlý, prosadil svou účast v bojovém letectvu. Krátce po invasi se nevrátil z letu Korsika—Grenoble.

Znak: Čtvrcený štít, v 1. a 4. zlatém poli červený lev, ve 2. a 3. modrém stříbrný meč se zlatým jílcem.

Předloha pro znak: J. B. Rietstap: Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason, Gouda 1934.

František Václav Míča, 1694—1744

Český hudebník. Pocházel z varhanické rodiny, která vstoupila do služeb hraběte Jana Adama z Questenberka, jenž rozpoznal chlapcovy vlohy a rozvíjel je. Míča jako 14 letý se stal členem zámecké kapely a postupem času jejím maestrem. Pro zámecké divadlo upravoval slavná italská díla i vlastní tvorbu. Složil celou řadu oper, četné vložky do oper cizích skladatelů, zkomponoval gratulační a alegorické kantáty a balety. Do českých hudebních dějin se zapsal r. 1730, kdy byla na jevišti zámeckého divadla poprvé uvedena první český zpívaná opera. Text napsal Ital Blioní, do českých veršů převedl děkan Dubravius. V libretu „O původu města Jaroměřic na Moravě“ byla uplatněna stará pověst. Kapelník Míča složil i první dětskou operu na neznámé libreto, uvedenou 1736.

Znak: Čtvrcený štít. V 1. a 4. červeném poli dovnitř obrácený stříbrný lev. Ve 2. a 3. stříbrném poli kosmé červené břevno. Na štítu dvě korunované přilby: I. rostoucí lev ze štítu, II. tři pera — stříbrné mezi červenými. Přikryvadla červeno-stříbrná.

Předloha pro znak: C. Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaisethums Österreich, Wien 1856 ad.

Anne Jean Marie René Savary, 1774—1833

Francouzský divisní generál a policejní ministr. Provedl polní tažení na Rýně, r. 1800 se stal adjutantem Napoleonovým. R. 1803 povýšen na brigádního a 1805 na divisního generála a zúčastnil se bitvy u Slavkova. V letech 1806—1807 velel 5. armádnímu sboru na tažení v Prusku. Roku 1807 povýšen na vévodu z Roviga. Po tylžském míru byl vyslancem v Petrohradu a Madridu. V letech 1810—1814 zastával úřad policejního ministra. Po pádu Napoleona byl odvezen na Maltu, odkud uprchl a dobrovolně se dostavil k soudu, který ho omilostnil a navrátil mu všechny tituly. V posledních letech života velel francouzským vojskům v Alžíru.

Znak vévody z Roviga: Modrý štít se zlatou krokví, provázenou nahoře dvěma stříbrnými ostruhovými kolečky, dole vztyčenou stříbrnou šavlí. Červená hlava štítu posetá stříbrnými pětihracími hvězdami. Střední štítek je čtvrcený, v 1. a 4. stříbrném poli černý kráječící lev, ve 2. a 3. stříbrném červený ondřejský kříž. Štít je položen na modrém vévodském plášti, který splývá s hodnotní čapky.

Předloha pro znak: J. B. Rietstap: Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason, Gouda 1934.